

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΜΣ ΕΚΕΟ

ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ: 2018-2019

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΦΟΙΤΗΤΗ

ΜΑΚΡΗ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

*«Οι στρατηγικές προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με
την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας»*

Υπό την επίβλεψη του καθηγητή Κ. Παναγιώτη Γρηγορίου

	Περιεχόμενα	
Εισαγωγή.....		2
Από την Ευρώ-μεσογειακή συνεργασία στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας.....		3
Η Ευρώ-Μεσογειακή Συνεργασία - Διαδικασία της Βαρκελώνης.....		4
Η διεύρυνση του 2004 και οι σχέσεις της Ε.Ε. με τις γειτονικές χώρες.....		7
Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ.....		11
Η σχέση της ΕΠΓ με την Ένωση για την Μεσόγειο.....		13
Χώρες που συμμετέχουν στην ΕΠΓ.....		15
Μεσογειακές Χώρες.....		15
Αλγερία		
Αίγυπτος		
Ισραήλ		
Ιορδανία		
Λίβανος		
Λιβύη		
Μαρόκο		
Παλαιστίνη		
Συρία		
Τυνησία		
Χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και του Νοτίου Καυκάσου.....		28
Λευκορωσία		
Μολδαβία		
Ουκρανία		
Αρμενία		
Αζερμπαϊτζάν		
Γεωργία		
Αξιολογήσεις της ΕΠΓ από την Ευρωπαϊκή Ένωση.....		37
Πρώτη αξιολόγηση 2006		
Δεύτερη Αξιολόγηση 2011		
Τρίτη Αξιολόγηση 2013		
Αξιολόγηση 2014		
Κριτική θεώρηση των στρατηγικών προτεραιοτήτων της ΕΠΓ.....		42
Συμπεράσματα.....		46
Βιβλιογραφία.....		47

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο την κατανόηση των σχέσεων της Ε.Ε. και των γειτόνων της από τη δεκαετία του 1990 έως σήμερα και να εξετάσει τις προοπτικές αυτών των σχέσεων. Ξεκινώντας από την Ευρώ-Μεσογειακή Συνεργασία και καταλήγοντας στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας παρατηρούμε την ανάγκη ύπαρξης καλής συνεργασίας της Ε.Ε. με τις χώρες που συνορεύει.

Η ανάγκη για την δημιουργία της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας γεννήθηκε ως αποτέλεσμα της διεύρυνσης της Ένωσης προς την Ανατολή. Προστέθηκαν νέα μέλη από την κεντρική και ανατολική Ευρώπη με αποτέλεσμα τα σύνορα της Ε.Ε. να επεκταθούν σε χώρες της πρώην ΕΣΣΔ. Η ΕΠΓ αναπτύχθηκε κατά την διάρκεια του 2004, με σκοπό την αποφυγή διαχωριστικών γραμμών και διενέξεων μεταξύ της Ένωσης και των γειτόνων της. Σκοπός της ήταν η ευημερία, η σταθερότητα και η ασφάλεια όλων των εταίρων.

Η πολιτική βασίστηκε στις αρχές της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όσο μεγαλύτερη είναι η ολοκλήρωση και η συνεργασία των χωρών και όσο μεγαλύτερη είναι η επικράτηση της ειρήνης, της δημοκρατίας και της ανάπτυξης τόσο πιο ασφαλής θα είναι όλη η κοινότητα.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται ιστορική αναδρομή των σχέσεων της Ένωσης με τους γείτονες της, περιγράφονται η εξέλιξη της Διαδικασίας της Βαρκελώνης στην Ευρωπαϊκή πολιτική Γειτονίας, τα βασικά στοιχεία της ΕΠΓ καθώς και οι αρχές στις οποίες βασίζεται.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις χώρες εταίρους της Ένωσης στην ΕΠΓ, στα προνόμια και τις ανταμοιβές που δέχονται αυτές οι χώρες καθώς και στις προτεραιότητες που έχει η Ένωση για αυτές τις περιοχές.

Στο τρίτο μέρος αναφέρονται οι αξιολογήσεις της Ευρωπαϊκής πολιτικής Γειτονίας στις οποίες έχει προχωρήσει η ευρωπαϊκή επιτροπή

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται μια κριτική στην έως τώρα πορεία της ΕΠΓ αλλά και στις σχέσεις της Ε.Ε. με τους εταίρους.

Τέλος στο τελευταίο μέρος αναφέρονται τα συμπεράσματα της εργασίας καθώς και η σημαντικότητα της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονιά για την Ένωση ως μοντέλο εξωτερικής πολιτικής και μέσω ανάδειξης της Ένωσης σε ισχυρό περιφερειακό παίκτη.

1. Από την Ευρώ-μεσογειακή συνεργασία στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 παρατηρούμε την περιοχή της μεσογείου ως μια εξαιρετικά ασταθή ζώνη κρατών, με μεγάλα προβλήματα κοινωνικής οικονομικής και αναπτυξιακής ασυμμετρίας, πολιτικής αστάθειας, βίαιων συγκρούσεων, μεταναστευτικών ροών και ρηγμάτων θρησκευτικού και πολιτιστικού χαρακτήρα. Μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου ο αραβικός κόσμος της μεσογείου βρέθηκε πολιτικά ασταθής, αδύναμος οικονομικά και θεσμικά ανοργάνωτος χωρίς να μπορεί να ξεπεράσει την πολυπλοκότητα της νέας εποχής. Οι περισσότερες νότιες μεσογειακές χώρες φαινόταν απίθανο να ενσωματωθούν γρήγορα στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, διότι ταλανίζονταν από πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και θρησκευτικές εντάσεις, που συχνά γίνονταν ανοιχτές συγκρούσεις λόγω του ότι οι οικονομικές δραστηριότητες παρέμεναν περιορισμένες στην περιοχή εξαιτίας της παρατεταμένης κρίσης στη Μέση Ανατολή. Σε μια κατάσταση αναμεσά στην τάξη και την αταξία η μεσόγειος αποτελεί την σημαντικότερη πηγή ασφάλειας για την σύγχρονη Ευρώπη.

Στην μεταψυχροπολεμική περίοδο, η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση ως διαδικασία θεσμοποίησης των ευρωπαϊκών σχέσεων, με κοινές πολιτικές που στηρίζονται στην εσωτερική τους και στην δυνατότητα τους να διαμορφώνουν την εθνική βούληση, αναδεικνύεται σε παράγοντα σταθερότητας, χάρη στις δυνατότητες διεύρυνσης μέσω των εθνικών συμφωνιών αλλά και μέσω ειδικών συμφωνιών και των καθεστώτων που διαμορφώνουν οι συμφωνίες αυτές. Πρόκειται λοιπόν για την επέκταση του πεδίου θεσμοποίησης, διαδικασία που λαμβάνει είτε ισχυρές μορφές όπως την διεύρυνση, είτε ήπιες όπως τις συμφωνίες μεταξύ της ένωσης και των γειτονικών κρατών.

Η τελευταία διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιούργησε νέα εξωτερικά σύνορα και νέους γείτονες στην ανατολική Ευρώπη και τον Καύκασο, «μειώνοντας» τις αποστάσεις από την μέση ανατολή και την βόρεια Αφρική. Συνορεύοντας λοιπόν με χώρες που βρίσκονται σε «ρευστή» κατάσταση, με υπαρκτές ή δυνητικές συγκρούσεις η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να αντιμετωπίσει ακόμα πιο γρήγορα τις προκλήσεις όπως η παράνομη μετανάστευση και η απειλή της τρομοκρατίας. Τα διαδοχικά τρομοκρατικά

χτυπήματα στην ευρωπαϊκή Ένωση καθιστούν επιτακτική την αποτελεσματική διευθέτηση των σχέσεων της Ένωσης με τον αραβικό κόσμο της Μεσογείου.

Οι τρομοκρατικές ενέργειες στην γηραιά ήπειρο αύξησαν σε μεγάλο βαθμό τις ανησυχίες, που σε θεσμικό επίπεδο αντικατοπτρίζονται στην αύξηση των πρωτοβουλιών στην περιοχή. Εκτός από την Ευρώ-μεσογειακή συνεργασία, η οποία επωμίζεται από το 1995 τις σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις μεσογειακές χώρες, ως αποτέλεσμα της διεύρυνσης προστέθηκε και η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας. Η ΕΠΓ βασίζεται στις αρχές της διαφορετικότητας και της περιεκτικότητας, με στόχο την βαθύτερη ενοποίηση με τον ευρωπαϊκό οικονομικό πυρήνα και την υιοθέτηση νέας τακτικής και στήριξης από την Ένωση σε σημείο που η κάθε χώρα έχει την θέληση να υποβληθεί σε περιορισμούς και μεταρρυθμίσεις. Σε αυτό το μέρος της εργασίας γίνεται προσπάθεια να εξετάσουμε την εξέλιξη των σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις χώρες της Μεσογείου αλλά και την επίδραση της ευρωπαϊκής πολιτικής γειτονίας η οποία έχει καθοριστικό ρολό στην περιφερειακή προσέγγιση της Διαδικασίας της Βαρκελώνης στο ισοζύγιο των εξωτερικών πολιτικών της Ένωσης.

1.2 Η Ευρώ-Μεσογειακή Συνεργασία - Διαδικασία της Βαρκελώνης

Η σταθερότητα και η ανάπτυξη οικονομικών σχέσεων με τις χώρες της νότιας όχθης της Μεσογείου δεν αποτελούσαν νέα θέματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση άλλα κατά την δεκαετία του 1990 ενισχυθήκαν σημαντικά. Από τον Νοέμβριο του 1995 η σχέσεις μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Μεσογείου λειτουργούν στο πλαίσιο της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας αναδεικνύοντας ένα πλαίσιο συνεργασίας το οποίο βασίστηκε στην σχέση που έχουν αποκτήσει στην μεταψυχροπολεμική περίοδο οι πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις της ασφάλειας. Η ευρωπαϊκή λογική ήταν η Ένωση της Μεσογείου με οικονομικούς κοινωνικούς και πολιτικούς δεσμούς δημιουργώντας έτσι ένα κατάλληλο κλίμα σταθερότητας για την οικονομική ανάπτυξη των εταίρων και των έλεγχο των μεταναστευτικών ροών. Για αυτό τον λόγο δομήθηκε στα πρότυπα της διαδικασίας του Ελσίνκι σε τρεις αντίστοιχους πυλώνες συνεργατικής δραστηριότητας, ενώ εξασφαλιστική και η εξελικτική συνέχεια, μετουσιώνοντας έτσι την Διαδικασία της Βαρκελώνης σε ένα μόνιμο μηχανισμό περιφερειακής συνεργασίας. Η ιδρυτική συνόδός στην Βαρκελώνη

αποτελέσει την αρχή για μια νέα εποχή στις περιφερειακές σχέσεις. Η υπογραφή της ιδρυτικής διακήρυξης το 1995 από τις 25 χώρες που συμμετείχαν αρχικά¹, ανανέωσε το ενδιαφέρον για τον μετασχηματισμό της διακυβέρνησης στην Μεσόγειο, από ένα σύστημα διμερών συμφωνιών (εμπορικές συμφωνίες και χρηματοδοτικά πρωτοκολλά) στη θεσμική ολοκλήρωση της περιφερειακής διακυβέρνησης που βασίζεται σε κοινά αποδέκτες συμφωνίες. Η Ευρώ-Μεσογειακή συνεργασία είναι κάτι παραπάνω από μια απλή σύμπραξη κρατών για την επίτευξη κάποιων στόχων καθώς έχει χαρακτηρίστηκα ενός εξελικτικού διεθνούς καθεστώτος, όπως η ανάπτυξη κανόνων σωστής διακυβέρνησης και η θεσμοθέτηση μηχανισμών κοινής δράσης. Η Διαδικασία της Βαρκελώνης αφορά την μετάβαση των εξωτερικών σχέσεων της Ε.Ε. στην Μεσόγειο από ασυντόνιστες δράσεις σε ένα σύστημα συλλογικής διακυβέρνησης, βασισμένο σε θεσμοθετημένους κανόνες ανάμεσα στα κράτη που εμπλέκονται. Μετά την πρώτη διάσκεψη στην Βαρκελώνη το 1995 οι επόμενες συναντήσεις της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας έγιναν σε διαφορετικό κλίμα από αυτό που επικρατούσε στις αρχές της δεκαετίας του 1990, το οποίο βοήθησε στην εγκαθίδρυση μιας συνολικής προσέγγισης των περιφερειακών προκλήσεων. Η δεύτερη Ευρώ-μεσογειακή διάσκεψη που έγινε στην Μάλτα το 1997 και η συνάντηση στο Παλέρμο το 1998 κατά την προεδρία της Βρετανίας στο συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχαν ως αποτέλεσμα την έλλειψη ομοφωνίας σχετικά με τα ανθρωπινά δικαιώματα και την αναβολή της υπογραφής της Ευρώ-Μεσογειακής Χάρτας². Η τρίτη διάσκεψη στην Στουτγάρδη το 1999 ήταν επιτυχημένη καθώς έδωσε ώθηση στην Διαδικασία της Βαρκελώνης με την ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών για την Χάρτα και ενίσχυσε τον τρίτο πυλώνα της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας. Η τέταρτη διάσκεψη στην Μασσαλία έγινε μετά την δεύτερη Intifada (Σεπτέμβριος 2000) με αποτέλεσμα ο Λίβανος και οι Συρία να μην συμμετέχουν, έτσι οι υπόλοιποι εταίροι περιορίστηκαν στο να δεσμευτούν μόνο για την ενίσχυση του πολιτικού διαλόγου και την σύγκλιση απόψεων σχετικά με θέματα τρομοκρατίας και μετανάστευσης, ώστε να καταστεί δυνατή μια

¹ Την ιδρυτική διακήρυξη υπέγραψαν 15 κράτη μέλη της Ε.Ε., η Αλγερία, το Μαρόκο, η Αίγυπτος, η Τυνησία, η Συρία, η Παλαιστινιακή αρχή, η Ιορδανία, ο Λίβανος, η Τουρκία, το Ισραήλ, η Μάλτα και η Κύπρος.

² S. calleya, “ the Euro-Mediterranean process After Malta: What Prospects? ”, Mediterranean politics, τόμ. 2, τχ. 2, 1997

συμφωνία με διαφάνεια και εμπιστοσύνη χωρίς να εισαχθεί στην Χάρτα της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας. Στην πέμπτη Διάσκεψη στη Βαλένθια το 2002 οι εξελίξεις στην Μέση Ανατολή επέδρασαν αρνητικά στη ΔτΒ ωστόσο η συνεχιζόμενη αποχή του Λιβάνου και της Συρίας κατέστησαν εφικτή την υιοθέτηση του κειμένου «Valencia Action Plan» με μετρά και προτάσεις της ΕμΣ τόσο σε θεσμικό επίπεδο αλλά και σε επιμέρους τομείς πολιτικής και συνεργασίας³.

Μετά το 2000 οι σχέσεις μεταξύ Αράβων και Ισραηλινών επιδεινώθηκαν με επίκεντρο το παλαιστινιακό ζήτημα, το κλίμα τρομοκρατίας μετά την 11^η Σεπτεμβρίου και ο πόλεμος στο Ιράκ αποτέλεσαν τα μεγαλύτερα εμπόδια για την δημιουργία ικανοποιητικών συνθηκών συνεργασίας και περιφερειακής σταθερότητας. Η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και οι εξελίξεις που ακολούθησαν αναίρεσαν τις οποίες προσδοκίες είχαν δημιουργηθεί για την περιοχή στην μεταψυχροπολεμική περίοδο. Οι απειλές είχαν επιπτώσεις στο περιφερειακό σύστημα, όπως την ενίσχυση των εθνικών πολιτικών ασφάλειας σε βάρος της περιφερειακής διαδικασίας εκδημοκρατισμού, την αύξηση περιορισμών στην διακίνηση προσώπων και αγαθών και κυρίως την αποξένωση μεταξύ χριστιανικών και μουσουλμανικών πληθυσμών που κατοικούσαν στην Ευρώπη και πλέον διακατέχονταν από αμοιβαία καχυποψία. Δημιουργήθηκαν ακόμα εμπόδια στην Διαδικασία της Βαρκελώνης, δίνοντας έμφαση σε θέματα ασφάλειας που εμπίπτουν στη σφαίρα υπεροχής των ΗΠΑ αλλά και σε ότι αφορούσε την πολυμερή λειτουργία της εταιρικής σχέσης. Η αποτυχία της Ένωσης να παρέμβει αποτελεσματικά αλλά και η σύγκυση που δημιουργήθηκε ανάμεσα στα κράτη μέλη σχετικά με την συμμετοχή τους στην εκστρατεία των ΗΠΑ στο Ιράκ, επηρέασαν αρνητικά την δυναμική της Διαδικασίας της Βαρκελώνης, δημιουργώντας απογοήτευση στον αραβικό κόσμο για την αναξιοπιστία των ευρωπαϊών εταίρων τους. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί η «Μεσογειακή Διάσταση» της Ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας. Έως το 2002 είχε δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη στρατιωτικών ικανοτήτων πριν την πλήρη θεσμική ενσωμάτωση της στην κοινή εξωτερική πολιτική και την

³ Στην Βαλένθια εγκρίθηκαν ακόμα ένα «πρόγραμμα δράσης» για τον διαπολιτισμικό διάλογο και ένα «πλαίσιο» για την περιφερειακή συνεργασία που αφορούσε θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων.

πολιτική ασφάλειας, οδήγησε αρκετά μέρη κοινωνιών των μεσογειακών εταίρων σε παρερμηνείες και λανθασμένα συμπεράσματα για τον ρόλο της Ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας. Σύμφωνα με μελέτη του Euro-Mediterranean Study Committee, οι κατηγορίες ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση μοιράζεται το στρατηγικό σχέδιο του NATO εστιάζοντας στην καταπολέμηση των νέων απειλών και στον περιορισμό της εξάπλωσης όπλων μαζικής καταστροφής, δημιουργούν κινδύνους οι θετικές προσδοκίες για τις ευρωπαϊκές προσπάθειες ενίσχυσης της συνεργασίας με τον αραβικό κόσμο να περάσουν στο περιθώριο εν όψει των νέων προτεραιοτήτων ασφάλειας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και για τις οποίες η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας αποτελεί απλά μια βιτρίνα. Μια ισχυρή αμυντικά Ευρώπη δεν συνεπάγεται μια Ευρώπη φρούριο, για αυτό κρίθηκε σημαντικό να αναπτυχθεί ένας πρόσθετος διάλογος επικοινωνίας για την Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας, μέσω της πρωτοβουλίας που ανέλαβε η Ισπανική προεδρία το 2002 και υλοποιήθηκε από την Ελλάδα. Το ελληνικό υπουργείο εθνικής άμυνας κατά την ελληνική προεδρία της Ένωσης, οργάνωσε σεμινάρια στην ρόδο και την Κέρκυρα, όπου αποσαφηνίστηκαν θέματα διαχείρισης κρίσεως και αφού αμβλύθηκαν οι πιθανές παρερμηνείες προήχθη η περιφερική συνεργασία, με στόχο την ευόδωση μιας συνεργατικής αντίληψης περί στρατηγικής διακυβέρνησης στην μεσόγειο. Οι περιφερειακές σχέσεις έπρεπε να τεθούν σε τέτοια βάση ώστε να διαφυλαχθούν τόσο ο ήπιος και ανοιχτός χαρακτήρας της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας όσο και η ευρύτερη προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον εκδημοκρατισμό και την ανάπτυξη των μεσογειακών χωρών και την απελευθέρωση των περιφερειακών συναλλαγών.

1.3 Η διεύρυνση του 2004 και οι σχέσεις της Ε.Ε. με τις γειτονικές χώρες

Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης έδωσε διευρυμένο ρόλο στην Διαδικασία της Βαρκελώνης καθώς αποτελούσε ένα πολυμερές σχήμα περιφερικής συνεργασίας στο οποίο συμμετείχαν 35 χώρες μέλη της Ένωσης και μεσογειακοί εταίροι, πέραν της Μάλτας και της Κύπρου που εντάχθηκαν στην Ένωση, παρουσιάστηκαν νέα δεδομένα, λόγω της έλλειψης διαθέσιμων πόρων και ενδιαφέροντος για την αντιμετώπιση των περιφερειακών προκλήσεων. Αυτό φάνηκε από την πρώτη στιγμή στην ενδιάμεση συνοδό της

Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας (25-27 Μαΐου 2003) στο Ηράκλειο, παρ' ότι τονίστηκε πως η διεύρυνση έπρεπε να ενδυναμώσει το δεσμό που αναπτύχθηκε στην Βαρκελώνη και να προσφέρει καινούργιες ευκαιρίες συνεργασίας στις εμπορικές σχέσεις και τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις των ευρωπαϊών εταίρων.

Σε αυτή την δύσκολη περίοδο λόγω του πολέμου στο Ιράκ και της κατάστασης που επικρατούσε στην μέση ανατολή, η Ελληνική Προεδρία έθεσε ουσιαστικούς στόχους για την πορεία της διαδικασίας της Βαρκελώνης. Στη σύνοδο του Ηρακλείου καταγράφηκε η πρόοδος που αφορούσε το σχέδιο δράσης της Βαλένθια και δόθηκε ώθηση στην ολοκλήρωση των συμφωνιών σύνδεσης, το διαπολιτισμικό διάλογο και την συνεργασία στο επίπεδο της κοινωνίας των πολιτών⁴. Σημαντική ήταν και η πρωτοβουλία της ένταξης της «Ευρώ-Μεσογειακής Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης» ως συμβουλευτικό όργανο της Διαδικασίας της Βαρκελώνης, με την συμμετοχή εκπροσώπων του ευρωπαϊκού καθώς και των εθνικών κοινοβουλίων, ενδυναμώνοντας έτσι την νομιμοποίηση και την διαφάνεια στην Ευρώ-Μεσογειακή Συνεργασία, καθώς έμμεσα εκπροσωπούσαν όλοι οι πολίτες των χωρών που συμμετείχαν στην Διαδικασία της Βαρκελώνης.

Η Ιταλία παρουσίασε το πρόγραμμα της προεδρίας της σε ένα έγγραφο με τίτλο «Ευρώπη: Πολίτες ενός κοινού ονείρου» στο οποίο η Μεσόγειος και η Μέση Ανατολή είχαν εξέχουσα θέση. Οι τρεις προτεραιότητες που τέθηκαν στο πλαίσιο της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας ήταν: η επόμενη μέρα στο Ιράκ, η Διαδικασία του οδικού χάρτη στη Μέση Ανατολή και η ενίσχυση της Διαδικασίας της Βαρκελώνης. Η Ισπανία, η Ελλάδα και η Ιταλία που ανέλαβαν σχεδόν διαδοχικά την προεδρία του ευρωπαϊκού συμβουλίου έδωσαν μεγάλη έμφαση στα θέματα της μεσογείου. Όμως η συμμετοχή της Ιταλίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας στον πόλεμο του Ιράκ στο πλευρό των Ηνωμένων Πολιτειών άλλαξαν την στάση ενός μέρους της Νότιας Ευρώπης, σημαντικό γεγονός αν σκεφτεί κανείς ότι μαζί με την Γαλλία και την Ελλάδα αποτελούσαν το στήριγμα της Μεσογειακής διάστασης εντός της Ένωσης.

Κατά την 6^η διάσκεψη στην Νάπολη τον Νοέμβριο του 2003 διατυπώθηκε εμφατικά η ανάγκη για διαχείριση των μεταναστευτικών ροών. Ως προτεραιότητες τέθηκαν η ανάπτυξη ουσιαστικού διαλόγου και η

⁴ D.K. Xenakis «The contribution of Greece to strengthening Euro-Mediterranean relations», 2003

διαμόρφωση αποτελεσματικής συνεργασίας στο πλαίσιο της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας, καθώς και η επέκταση πρωτοβουλιών που αποσκοπούσαν στην εξάλειψη των αιτιών της μετανάστευσης, όπως το σχέδιο δράσης που συμφωνήθηκε στο Μαρόκο. Ανάλογη επιβεβαίωση της πολιτικής βούλησης των εταίρων για συνεργασία σε θέματα μετανάστευσης διατυπώθηκε και στην σύνοδο της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας στο Δουβλίνο το Μάιο του 2004. Παρά όμως τις διακηρύξεις από την έναρξη της Διαδικασίας της Βαρκελώνης, η συνεργασία σε θέματα μετανάστευσης όχι μόνο δεν είχε υλοποιηθεί αλλά ουσιαστικά δεν είχε διαμορφωθεί. Χαρακτηριστική είναι η σχετική αναφορά στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας, όπου το κεφάλαιο της μετανάστευσης αναφέρετε μόνο σε αόριστες ιδέες για συγκεκριμένες πτυχές της μετανάστευσης με αρκετά επιφυλακτικό τρόπο. Αυτό δεν οφείλεται μόνο στην δυσκολία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να διατυπώσει ολοκληρωμένες λύσεις, αλλά κυρίως στην αδυναμία υιοθέτησης μια κοινής προσέγγισης μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο σημαντικό ζήτημα της μετανάστευσης.

Πρέπει να αναφερθεί η εναρκτήρια σύνοδος της Ευρώ-Μεσογειακής Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το Μάρτιο του 2004, σε συνέχεια των αποφάσεων που εγκρίθηκαν στην διάσκεψη της Νάπολης και στο 5ο Ευρώ-Μεσογειακό φόρουμ, το οποίο απέκτησε αναβαθμισμένη θεσμική διάσταση με την μετατροπή του σε «συνέλευση». Στις εργασίες συμμετείχαν εκπρόσωποι των κοινοβουλίων των μελών της Ένωσης, των Μεσογειακών εταίρων και του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου. Παραβρέθηκαν ακόμα εκπρόσωποι των κοινοβουλίων των υπό ένταξη χωρών, χωρών από τα βαλκάνια καθώς και εκπρόσωποι από τα κοινοβούλια της Λιβύης και της Μαυριτανίας όπως και εκπρόσωποι διεθνών οργανισμών. Η συνέλευση υιοθέτησε Σχέδιο κανονισμού θέτοντας ως κυρίους στόχους την ενίσχυση της περιφερειακής ασφάλειας, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας την προώθηση της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας με την δημιουργία ζώνης ελεύθερου εμπορίου και την ενίσχυση του διαπολιτισμικού διαλόγου με σεβασμό στον πολιτισμό και την διαφορετικότητα των λαών. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι ουσιαστικό στοιχείο της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας είναι η κατάληξη των διαπραγματεύσεων με την Συρία το 2004 και η ολοκλήρωση του πλέγματος

των συμφωνιών σύνδεσης με τους Μεσογειακούς εταίρους⁵. Κρίσιμο βήμα για τη δημιουργία της Ευρώ-Μεσογειακής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών αποτελεί και η ολοκλήρωση της συμφωνίας του Agadir τον Φεβρουάριο του 2004 για την απελευθέρωση των οικονομικών συναλλαγών μεταξύ Ιορδανίας, Αιγύπτου, Τυνησίας και Μαρόκο⁶. Στόχος της συμφωνίας ήταν να δημιουργηθεί μια ισχυρή ενωμένη υπό-περιφερειακή αγορά, παρέχοντας ελκυστικές ευκαιρίες για τα διεθνή επενδυτικά κεφάλαια.

Στην επόμενη σύνοδο στο Δουβλίνο τον Μάιο του 2004 κατά την Ιρλανδική προεδρία, η διαδικασία ειρήνευσης στην Μέση Ανατολή και η απεμπλοκή από το αδιέξοδο στο Ιράκ κατείχαν τη σημαντικότερη θέση στην ατζέντα. Στην σύνοδο αυτή παρουσιάστηκε για πρώτη φορά η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας. Ακόμα βάσει των αποφάσεων του ευρωπαϊκού συμβουλίου οι εταίροι επεξεργάστηκαν το έγγραφο της επιτροπής με τίτλο «Ευρωπαϊκή Στρατηγική Συνεργασίας με τη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή» με στόχο την έναρξη συνεργασίας σε συμβουλευτικό επίπεδο μεταξύ των εταίρων για την προώθηση των περιφερειακών δράσεων. Σε αυτή τη βάση η Ολλανδική προεδρία μετά από εκτενείς διαβουλεύσεις, δημοσίευσε ένα κείμενο για τις μεθόδους εργασίας της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας το οποίο περιλάμβανε την οργάνωση ομάδων για την προετοιμασία προτάσεων ενίσχυσης του αισθήματος κοινοκτημοσύνης στη Διαδικασία της Βαρκελώνης με πιο ενεργούς ρόλους για τους Μεσογειακούς εταίρους και τεχνικές βελτιώσεις⁷. Η Ολλανδία ακολουθώντας την Ιρλανδία στην προεδρία του συμβουλίου της Ε.Ε., οργάνωσε ειδική συνάντηση της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας στη Χάγη με στόχο να προετοιμάσει την επετειακή διάσκεψη για τα δέκα χρόνια από την υπογραφή της ιδρυτικής διακήρυξης στην Βαρκελώνη το 1995. Η διάσκεψη στην Χάγη χρησιμοποιήθηκε για να ενισχύσει η Ε.Ε. το ρόλο της στο παλαιστινιακό ζήτημα το οποίο μετά τον θάνατο του Γ. Αραφάτ πέρασε μια κρίσιμη μεταβατική περίοδο. Οι Ευρωπαίοι εξέφρασαν την συμπαράσταση τους προκειμένου να οργανωθούν «δημοκρατικές και αξιόπιστες» εκλογές στην

⁵ Συμφωνίες σύνδεσης που ισχύουν είναι αυτές μεταξύ της Ε.Ε. και της Τυνησίας, Ισραήλ, Μαρόκο, Ιορδανία, Αίγυπτος, Αλγερία και Λίβανο.

⁶ Η διακήρυξη υπογράφηκε τον Μάιο του 2001 και υποστηρίχθηκε με 4 εκ. ευρώ από το πρόγραμμα MEDA για τεχνική βοήθεια

⁷ Από αυτό το έγγραφο δημιουργήθηκαν δυο θεματικές ομάδες με σκοπό την προετοιμασία προγραμμάτων εργασίας για την οικοδόμηση μέτρων εμπιστοσύνης και συνεργασίας για την ευρωπαϊκή πολιτική γειτονίας

Παλαιστινιακή Αρχή βοήθεια ύψους 250 εκ. ευρώ. Έμφαση δόθηκε στο χρηματοδοτικό πρόγραμμα MEDA που μαζί με το FEMIP⁸ και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων παρέχουν περίπου 3 δις ευρώ ετησίως σε επιχορηγήσεις και δάνεια στους Μεσογειακούς εταίρους.

1.4 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ

Στη σύνοδο της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας στο Δουβλίνο το Μάιο του 2004, έγινε η επίσημη παρουσίαση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας, προτείνοντας τη συμμετοχή των Μεσογειακών εταίρων στην νέα πρωτοβουλία. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας ενίσχυσε τους δεσμούς που συνδέουν την Ένωση με τις χώρες που γειτνιάζει μέσω νέων μορφών συνεργασίας και βοήθειας. Σκοπός της είναι να δοθεί στους εταίρους της Ένωσης ένα πραγματικό μερίδιο από την διεύρυνση της ώστε να μπορέσουν και αυτοί να αναπτυχθούν και να ευημερήσουν. Η Ευρώπη έχει συμφέρον να περιβάλλεται από χώρες με χρήστη διακυβέρνηση, οι οποίες προσφέρουν νέες προοπτικές για την δημοκρατία και την οικονομική ανάπτυξη. Βέβαια με την ανακοίνωση της νέας πολιτικής γεννήθηκαν ερωτήματα μεταξύ των εταίρων και αφορούσαν το αν αυτή η πολιτική θα αντικαθιστούσε την Ευρώ-Μεσογειακή Συνεργασία ή αν θα συμπράξουν οι δυο πολιτικές για τις ίδιες χώρες και θα είναι η σχέση τους και το μέλλον τους.

Η Ευρωπαϊκή πολιτική γειτονίας είχε αρχικά παρουσιαστεί στο κείμενο «ευρύτερη Ευρώπη – νέα γειτονιά: το νέο πλαίσιο για τις σχέσεις με τους ανατολικούς και τους νότιους γείτονες», το οποίο ενέκρινε το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο τον Οκτώβριο του 2003 δίνοντας ευκαιρία στις όμορες με την Ε.Ε. χώρες⁹ να επεκτείνουν την οικονομική τους συνεργασία, προχωρώντας μακροπρόθεσμα κατά το πρότυπο της Ευρωπαϊκής ζώνης ελευθέρων συναλλαγών και του ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου.

Σημαντικό στοιχείο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας αποτελούν τα σχέδια δράσης (action plans). Τα σχέδια δράσης είναι παρόμοια με τα έγγραφα στρατηγικής για χώρες της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας και βασίζονται σε

⁸ Facility for Euro-Mediterranean Investment and Partnership

⁹ Σύμφωνα με απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Ιούνιο του 2004 η ΕΠΓ περιλαμβάνει τις εξής χώρες: Λευκορωσία, Ουκρανία, Μολδαβία, Γεωργία, Αζερμπαϊτζάν, Αρμενία και το σύνολο των χωρών της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας εκτός της Τουρκίας η οποία συνεχίζει τις σχέσεις της με την ένωση σε προ ενταξιακό επίπεδο

κοινές αξίες όπως ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μειονοτήτων και του κράτους δικαίου, αλλά και κοινές πρακτικές όπως η χρήστη διακυβέρνηση, οι σχέσεις καλής Γειτονίας, η φιλελεύθερη οικονομία και η αειφόρος ανάπτυξη, που βασίζεται στην νομοθετική και ρυθμιστική προσέγγιση, την συμμετοχή σε μια σειρά προγραμμάτων της Ένωσης και την καλύτερη διασύνδεση με τον ευρωπαϊκό πυρήνα, το εμπόριο που προβλέπει μεγαλύτερο άνοιγμα της αγοράς, σύγκλιση με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και τέλος στενή συνεργασία στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων προκειμένου να συμπεριληφθούν στην συνεργασία θέματα όπως η διαχείριση των συνόρων, η παράνομη μετανάστευση, η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, το διεθνές οργανωμένο έγκλημα, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τα οικονομικά εγκλήματα. Για της χώρες που αποδέχονται και τηρούν τους όρους της ΕΠΓ, η Ε.Ε. προσφέρει άμεση χρηματοδοτική και τεχνική υποστήριξη, ακόμη και τελωνειακή Ένωση. Σε αντίθετη περίπτωση, η υποστήριξη της Ε.Ε. δεν θα είναι ένθερμη. Όπως στην ΕΜΣ αλλά και σε άλλα πλαίσια εξωτερικών πολιτικών της Ένωσης, η χρηματοδοτική βοήθεια και η στενή οικονομική συνεργασία αποτελούν μοχλούς πίεσης για την προώθηση μεταρρυθμίσεων πολιτικού περιεχομένου.

Η ΕΠΓ ενθαρρύνεται με την περεταίρω ανάπτυξη διαφόρων μορφών διασυννοριακής συνεργασίας, τα περιφερειακά σχήματα και τις υπό-περιφερειακές μορφές συνεργασίας όπως το συμβούλιο οικονομικής συνεργασίας της Μαύρης Θάλασσας (BSEC), την συμφωνία του Agadir, την Αραβική Ένωση του Μαγκρέμπ (AMU) και την ΕΜΣ. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας ενθαρρύνει τους συμμετέχοντες να εκμεταλλευτούν πλήρως τα οφέλη της ΕΜΣ κυρίως μέσω της προώθησης της υποδομής, διασυνδέσεων και δικτύων, ιδίως στον τομέα της ενέργειας και να αναπτύξουν νέες μορφές συνεργασίας με τους γείτονες τους. Η ισχυρή «διμερής λογική» που διαπνέει την Ευρωπαϊκή πολιτική Γειτονίας δεν επέτρεψε στην «περιφερειακή» ΔτΒ να παραμείνει το ίδιο σημαντική, αν και η ΕΠΓ μπορεί να εφαρμοστεί μέσω των Ευρώ-Μεσογειακών συμφωνιών σύνδεσης. Αυτό σημαίνει ότι η διαχείριση των σχέσεων της Ένωσης με τις χώρες που γειτνιάζει θα παρέμενε στη γενική διεύθυνση για τη Μεσόγειο και την Μέση Ανατολή αλλά θα μπορούσε να στα πλαίσια της ΕΠΓ η διεύθυνση να λειτουργεί σε διμερές επίπεδο μέσω νέων συμφωνιών. Σε ότι αφορούσε την παροχή χρηματοοικονομικής βοήθειας, αυτή

παρέχετε από το πρόγραμμα MEDA και την ευρωπαϊκή τράπεζα επενδύσεων ενώ από το 2007 λειτουργεί και το Ευρωπαϊκό μέσο γειτονίας και εταιρικής σχέσης (ENPI).

Η ενσωμάτωση και η υποβάθμιση της ΕΜΣ στο πλαίσιο της ΕΠΓ μπορεί να εκληφθεί ως φιλελευθεροποίηση των εξωτερικών σχέσεων της Ένωσης. Η επίδραση αυτής της πολιτικής είναι καθοριστική για την ΔτΒ καθώς αρκετοί μεσογειακοί εταίροι αναζήτησαν διαφορετικά επίπεδα πολιτικής και οικονομικής δέσμευσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση, έτσι η ΔτΒ εξασθένησε και περιθωριοποιήθηκε. Η ΕΠΓ λειτούργησε και έδωσε αποτελέσματα ανάμεσα στις σχέσεις της Ένωσης και των γειτόνων της, αύξησε την ασφάλεια, ενθάρρυνε τις μεταξύ τους οικονομικές σχέσεις και ενίσχυσε τον θεσμό του κράτους δικαίου και την δικαιοσύνη στις χώρες εταίρους της ΕΠΓ στο δεύτερο μέρος θα αναλύσουμε διεξοδικά τις σχέσεις της Ένωσης με τους εταίρους της ΕΠΓ και την εφαρμογή αυτών των πολιτικών καθώς και τους στρατηγικούς στόχους που έθεσε η Ένωση μέσω αυτής της πολιτικής.

1.5 Η σχέση της ΕΠΓ με την Ένωση για την Μεσόγειο

Την περίοδο 2003-2004, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει μια νέα εξωτερική πολιτική για την Ένωση, την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας. Επιδίωξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν η δημιουργία ενός περιβάλλοντος σταθερότητας και ευημερίας. Η στήριξη της πολιτικής και οικονομικής ανάπτυξης των γειτόνων της αποτελεί την καλύτερη εγγύηση για ειρήνη, ασφάλεια και ευημερία ενώ την ίδια στιγμή το συμφέρον των γειτόνων έγκειται στο να αξιοποιήσουν όσα μπορεί να τους παρέχει η ΕΕ όπως η οικονομική σταθερότητα, οι ευρύτερες αγορές, η μεταρρυθμιστική εμπειρία, οι τεχνογνωσία κ.ά. Η ΕΠΓ συνιστά ειδικό πλαίσιο για τις σχέσεις της Ε.Ε. με τις οποίες συνορεύει προς την ανατολή και τον νότο, δεκαέξι χώρες για τις οποίες δεν υπάρχει προοπτική να καταστούν μέλη. Η στενή αυτή σχέση βασίζεται σε αμοιβαία ή κοινά συμφέροντα και αξίες όπως η χρήστη διακυβέρνηση, η ευημερία, η δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η αειφόρος ανάπτυξη κ.α.

Η ΕΠΓ στηρίζεται στην εταιρική σχέση και την κοινή ευθύνη για την διαδικασία των μεταρρυθμίσεων. Με από κοινού συμφωνίες εταιρικών σχέσεων για μεταρρυθμίσεις (action plan) οι βραχυπρόθεσμες και

μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες μεταρρυθμίσεις προσδιορίζονται μέσα από ένα εύρη φάσμα θεμάτων, παραδείγματος χάρη μεταρρυθμίσεις στους θεσμούς των εταιρών, μεταρρυθμίσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα κ.ά. Στο πλαίσιο για την βελτίωση των σχέσεων των Μεσογειακών εταιρών, αναπτυχθήκαν τρεις πρωτοβουλίες, η Διαδικασία της Βαρκελώνης, η ΕΠΓ και η Ένωση για την Μεσόγειο.

Η ΕΠΓ δεν βρίσκεται αντίθετη με τις αξίες που καθιερωθήκαν στην Μεσόγειο μετά την Διαδικασία της Βαρκελώνης. Ο κοινός τόπος αυτών των πρωτοβουλιών επιτρέπει την υποστήριξη των τρίτων μεσογειακών κρατών στην εφαρμογή κοινών στρατηγικών και πρακτικών, που λειτουργούν πλήρως δεσμευτικά για τους εταίρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εμπνέονται από κοινές αξίες και αρχές. Η κοινοτική βοήθεια δίνεται σε συμπληρωματικό επίπεδο ή υποστηρίζει πολλές μορφές συνεργασίας μεταξύ των εταιρών.

Η λειτουργία της Ένωσης για την Μεσόγειο δεν δημιουργεί πεδίο σύγκρουσης. Στην ιδρυτική διακήρυξη δηλώνεται ρητά ότι η Ένωση για την Μεσόγειο στηρίζεται στην Διαδικασία της Βαρκελώνης και τους συμπεριλαμβανόμενους στόχους της ειρήνης, της σταθερότητας, της ασφάλειας καθώς και στο κεκτημένο της ΔτΒ. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το κοινό πεδίο δράσης και στόχων που αναπτύχθηκε αναμεσα στην ΕΠΓ και τη ΔτΒ παραμένει, με μοναδική διαφοροποίηση την είσοδο της Ένωσης για την Μεσόγειο ως εξέλιξη της ΔτΒ. Ακόμα η συνεργασία εντοπίζεται και στην αντικατάσταση από το 2007 προγραμμάτων όπως το MEDA από το Ευρωπαϊκό Μέσο γειτονίας και εταιρικής σχέσης, χρηματοδοτικό μηχανισμό της Ένωσης για την Μεσόγειο.

2. χώρες που συμμετέχουν στην ΕΠΓ

Μέσα σε 50 χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση κατάφερε να ενώσει μια ολόκληρη ήπειρο. Ο αριθμός των μελών της από τα 6 έφτασε τα 28, εφόσον η Ένωση είναι ανοιχτή σε οποιαδήποτε ευρωπαϊκή χώρα που είναι δημοκρατική, έχει αναπτύξει μια οικονομία της αγοράς και μπορεί να ανταπεξέλθει στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών μελών. Η Ένωση όμως γειτνιάζει και με άλλες χώρες στην Ανατολή και τον Νότο με τις οποίες θέλει να έχει σχέσεις που διέπονται από σταθερότητα και ευημερία γιατί για την Ευρωπαϊκή Ένωση η στήριξη της πολιτικής και οικονομικής ανάπτυξης των γειτόνων της αποτελεί την καλύτερη εγγύηση για ειρήνη, ασφάλεια και μακροχρόνια ευημερία. Σε αυτό το μέρος θα αναλύσουμε τις χώρες που συμμετέχουν στην ΕΠΓ καθώς και τους τομείς που στηρίζει αυτές τις χώρες η Ένωση καθώς και τις προτεραιότητες της αναφορικά με αυτή την σχέση Γειτονίας για κάθε χώρα ξεχωριστά.

2.1 Μεσογειακές Χώρες

2.1.1 Αλγερία

Η Αλγερία από το 1976 είναι μια δημοκρατική και λαϊκή δημοκρατία με προεδρικό καθεστώς. Με την αναθεώρηση του συντάγματος του 1989 καταργήθηκαν οι αναφορές στο σοσιαλισμό με την έννοια του μοναδικού κόμματος, καθιερώθηκε η διάκριση των εξουσιών περιορίστηκε ο ρόλος του στρατού και θεσπίστηκε πολυκομματισμός. Τον Νοέμβριο του 1996, με συνταγματική ρύθμιση που εγκρίθηκε με δημοψήφισμα, απαγορεύτηκαν τα θρησκευτικά, γλωσσικά και περιφερειακά κόμματα κατοχυρώθηκε το Ισλάμ ως θρήσκευμα του κράτους και ενισχύθηκε η εξουσία του προέδρου¹⁰. Η Αλγερία επιδιώκει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην αφρικανική ήπειρο, για αυτό τον λόγο πρωταγωνίστησε στις διεργασίες για τη δρομολόγηση του νέου αναπτυξιακού αφρικανικού προγράμματος “NEPAD”¹¹, σε συνεργασία με την Νοτιά Αφρική, τη Σενεγάλη και τη Νιγηρία. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου εκτιμήθηκε η εμπειρία της χώρας και της ζητήθηκε συνεργασία στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας.

¹⁰ Ανακοίνωση της επιτροπής, «Η Ευρώ-Μεσογειακή εταιρική σχέση: προαγωγή της περιφερειακής συνεργασίας για την ενίσχυση της ειρήνης, της προόδου και του διαπολιτισμικού διαλόγου», Βρυξέλλες 2007, COM(2007) 598, τελικό

¹¹ New Development Programme Of Africa

Οι σχέσεις Ε.Ε.- Αλγερίας στηρίζονται στην συμφωνία σύνδεσης Ε.Ε.- Αλγερίας η οποία ισχύει από τον Σεπτέμβριο του 2005 και προβλέπει στενή οικονομική και πολιτική συνεργασία, σταδιακή ελευθέρωση του εμπορίου και των υπηρεσιών και συνεργασία σε οικονομικά, πολιτιστικά, κοινωνικά, δικαστικά και εσωτερικά θέματα. Δόθηκε μεγάλη προτεραιότητα στην εφαρμογή της συμφωνίας σύνδεσης. Η Ε.Ε. στηρίζει με ποικίλους τρόπους την διαδικασία μεταρρυθμίσεων στην Αλγερία , με ένα σχέδιο 57 εκατ. Ευρώ που έχει ως στόχο οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις να γίνουν πιο ανταγωνίστηκες. Η κατάρτιση, η παροχή εμπειρογνομώνων και συμβούλων και η καλύτερη πρόσβαση σε επαγγελματικές πληροφορίες βοηθά τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Αλγερία να προσαρμοστούν καλύτερα στις συνθήκες της οικονομίας της αγοράς, ενώ βελτιώνει το επιχειρησιακό περιβάλλον ενισχύοντας φορείς και δημόσιους οργανισμούς που συμμετέχουν στην ανάπτυξη αυτών των επιχειρήσεων. Επιπλέον, καταρτίστηκε ένα σχέδιο 20 εκατ. ευρώ για την εξασφάλιση καλύτερης οικονομικής διαχείρισης, βοηθώντας την κυβέρνηση να βελτιώσει την ποιότητα και επεξεργασία των εθνικών στατιστικών στοιχείων έτσι ώστε να βελτιωθεί η ικανότητα των εθνικών προβλέψεων. Σημαντικό είναι ακόμα το πρόγραμμα 10 εκατ. ευρώ για την ανάπτυξη ικανοτήτων στις δημόσιες υπηρεσίες της χώρας και τα άλλα όργανα, μέσω της παροχής τεχνικών συμβουλών, της κατάρτισης και με ρυθμίσεις για αδελφοποιήσεις με εθνικές διοικητικές αρχές της Ένωσης. Δόθηκε ακόμα ένα πρόγραμμα 10 εκατ. ευρώ για την στήριξη της κοινωνίας των πολιτών, μέσω της παροχής βοήθειας σε ΜΚΟ στον τομέα της ανάπτυξης με στόχο την εκτέλεση σχεδίων και τη δημιουργία δικτύων, συμπεριλαμβανομένης και της συνεργασίας με ευρωπαϊκές ΜΚΟ. Τέλος έχει δημιουργηθεί ζώνη ελευθέρων συναλλαγών μεταξύ Ε.Ε. και Αλγερίας.

2.1.2 Αίγυπτος

Η Αίγυπτος αποτελεί το σύνορο δυο ηπείρων και συνδέει την μεσόγειο με τον ινδικό ωκεανό κάτι που ενισχύει σημαντικά τη στρατηγική της θέση στη Μέση Ανατολή. Η Αίγυπτος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην περιοχή και έχει πρωτεύουσα παρουσία στην πολιτική σκηνή. Σε αυτό το πλαίσιο επιδιώκει συνεχώς την βελτίωση των σχέσεων της με την Ένωση και τις ΗΠΑ. Η χώρα αυτή συμμετέχει ενεργά στο πολιτικό γίγνεσθαι της αφρικάνικης ηπείρου, ενδεικτικά συμμετέχει στην Αφρικανική Ένωση¹².

Οι διμερείς σχέσεις της Ένωσης με την Αίγυπτο βασίζονται στη συμφωνία σύνδεσης που τέθηκε σε ισχύ το 2004. Η συμφωνία αυτή προβλέπει ένα συνολικό πλαίσιο για την οικονομική, πολιτική και κοινωνική διάσταση της εταιρικής σχέσης Ε.Ε.-Αιγύπτου. Ο μεγαλύτερος στόχος της συμφωνίας ήταν η δημιουργία ζώνης ελευθέρων συναλλαγών μεταξύ της Ένωσης και της Αιγύπτου και η παροχή βοήθειας για τη βελτίωση της οικονομικής ανάπτυξης.

Το Μάρτιο του 2005 η επιτροπή εξέδωσε έκθεση της ΕΠΓ για την Αίγυπτο όπου αναφέρεται στην πολιτική και οικονομική κατάσταση της χώρας. Το 2007 το συμβούλιο σύνδεσης Αιγύπτου-Ε.Ε. συνήλθε στις Βρυξέλες και ενέκρινε Σχέδιο Δράσης που περιλάμβανε πλήθος μεταρρυθμίσεων και συνεργασία σε πολλούς τομείς¹³. Η ΕΠΓ είναι το καταλληλότερο μέσο στήριξης του προγράμματος της Αιγύπτου για δημοκρατικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις.

Η Ένωση στηρίζει τις μεταρρυθμίσεις στην Αίγυπτο με την οικοδόμηση δυνατοτήτων στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων, της διακυβέρνησης, της ενίσχυσης εθνικών προγραμμάτων (π.χ. διαμεσολαβητής), του εθνικού συμβουλίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εθνικού συμβουλίου γυναικών.

Η Ένωση στηρίζει τις Αιγυπτιακές εξαγωγές και αποτελεί την κύρια οικονομική και μεταρρυθμιστική προτεραιότητα στην χώρα, ώστε να υπάρξουν

¹² Διάδοχος οργανισμός του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας

¹³ European Commission, "EU-Egypt, European Neighbourhood Policy action plan adopted, Brussels 2007

οφέλη για την απασχόληση και την ανάπτυξη. Από την έναρξη της συμφωνίας αυτής, οι διμερείς εμπορικές συναλλαγές της Ένωσης με την Αίγυπτο παρουσιάζουν σταθερή αύξηση τόσο όσον αφορά τις αιγυπτιακές εξαγωγές προς την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και τις εξαγωγές της Ένωσης στην Αίγυπτο¹⁴.

Η διευρυμένη Ένωση αποτελεί τον μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της Αιγύπτου με ποσοστό που ξεπερνά το 40% του συνολικού εμπορίου με τον κόσμο. Υπάρχει στήριξη ουσιαστικών τελωνιακών μεταρρυθμίσεων τις οποίες η Αίγυπτος εφαρμόζει με σκοπό να διευκολυνθούν οι εμπορικές συναλλαγές μέσω απλούστευσης και εκσυγχρονισμού των διαδικασιών εκτελωνισμού. Τα προγράμματα της Ε.Ε. για την ενίσχυση του εμπορίου βοήθησαν στην επίτευξη αυτού του σκοπού παρέχοντας πολιτική στήριξη και τεχνική βοήθεια ώστε να απλουστευτούν οι τελωνειακές διαδικασίες.

Σημαντικό παράγοντα αποτελεί η χρηματοδότηση για την ενίσχυση προγραμμάτων εκπαίδευσης κάτι που αποσκοπεί στην βελτίωση της βασικής εκπαίδευσης στην χώρα με έμφαση στις μειονοτικές από εκπαιδευτικής απόψεως περιοχές. Το πρόγραμμα αυτό βοήθησε στην ισότητα και την πρόσβαση των κοριτσιών στην εκπαίδευση στην ανέγερση σχολείων, στην χορήγηση εξοπλισμού για την βοήθεια παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες. Έχει βελτιωθεί η ποιότητα στην διδασκαλία και την μάθηση αφού καταρτίζονται εκπαιδευτικοί στις σύγχρονες μεθόδους. Επιπλέον έχει βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα με την εστίαση στην ποιότητα και την παραγωγή αντί για την ποσότητα και την εισροή.

Μέσω των μεταρρυθμίσεων στον τομέα της υγείας, η Ένωση έχει εφαρμόσει ένα νέο μοντέλο πρωτοβάθμιας περίθαλψης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδοτεί κλινικές και την αναβάθμιση παροχών καθώς και συμβάσεις υγειονομικής εκπαίδευσης αλλά και την αναβάθμιση του υγειονομικού εξοπλισμού.

2.1.3 Ισραήλ

Η συμφωνία της Ένωσης με το Ισραήλ τέθηκε σε ισχύ το 2000, αντικαθιστώντας συμφωνία συνεργασίας που υπογράφηκε το 1975. Η συμφωνία

¹⁴ Commission Staff Working paper “ European Neighborhood Policy” country report Egypt

αυτή προβλέπει ρυθμίσεις ελευθέρων συναλλαγών για βιομηχανικά προϊόντα και παραχωρήσεις για συναλλαγές στα γεωργικά προϊόντα.

Το 2004 το Ισραήλ περιλαμβανόταν στις πρώτες χώρες που συμφωνήσαν το σχέδιο δράσης της ΕΠΓ με την Ένωση, δίνοντας νέες προοπτικές στην σχέση της Ένωσης με το Ισραήλ. Με τον καθορισμό ενός μεγάλου φάσματος τομέων για πιο στενή συνεργασία, συμπεριλαμβανομένου του στόχου πόρθησης της ειρήνης στη Μέση Ανατολή, ενώ μεταξύ άλλων προτεραιοτήτων συμπεριλαμβάνεται και η αντιμετώπιση του αντισημιτισμού, της ξеноφοβίας και του ρατσισμού, την προώθηση της συνεργασίας στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας καθώς και την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων και των μεταναστευτικών ροών¹⁵.

Το σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας επιδιώκει την αναβάθμιση της πολιτικής συνεργασίας, την ενθάρρυνση της προσέγγισης της νομοθεσία του Ισραήλ στα πρότυπα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με σκοπό το άνοιγμα της εσωτερικής αγοράς της Ένωσης στο Ισραήλ. Η Ένωση συνεργάζεται στενά με το Ισραήλ υπό το πλαίσιο της πολιτικής Γειτονίας, έχει σημειωθεί πρόοδος στην εφαρμογή των σχεδίων δράσης και εξετάζουν μεγαλύτερη εξέλιξη μεταξύ των σχέσεων τους.

2.1.4 Ιορδανία

Η Ιορδανία έχει καλές διμερείς σχέσεις με την Ε.Ε. και τις Ηνωμένες Πολιτείες, από τις οποίες παίρνει μεγάλη οικονομική βοήθεια ¹⁶. Με την Ένωση η Ιορδανία έχει υπογράψει συμφωνία σύνδεσης, ενώ με τις ΗΠΑ συμφωνία ελεύθερου εμπορίου. Σε συνεχή βελτίωση βρίσκονται οι σχέσεις της με τον αραβικό κόσμο. Η Ιορδανία έχει υπογράψει το 1994 συμφωνία ειρήνης με το Ισραήλ και επιδιώκει την ενεργό συνεισφορά της στην ειρηνευτική διαδικασία του μεσανατολικού. Υποστηρίζει την ίδρυση ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους καθώς και την επιστροφή των παλαιστινίων προσφύγων¹⁷.

¹⁵ Commission of the European Communities, Commission staff working document “ENP progress report, Israel, Brussels 2006, SEC(2006) 1507/2.

¹⁶ Η εξωτερική πολιτική της Ιορδανίας έχει ως κύριο στόχο την αποκατάσταση των σχέσεων της με τις Δυτικές Χώρες και τους Διεθνείς Οργανισμούς, σε αυτό το πλαίσιο έχουν αναληφθεί σημαντικές πρωτοβουλίες από την πλευρά της Ιορδανίας και σε επίπεδο αραβικού κόσμου συμβαδίζοντας πλήρως με την σαουδαραβική ειρηνευτική πρωτοβουλία.

¹⁷ Η Ιορδανία έχει επωμισθεί μεγάλο βάρος από την φιλοξενία μεγάλου αριθμού Παλαιστινίων προσφύγων.

Η Ένωση και η Ιορδανία υπέγραψαν συμφωνία σύνδεσης η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Μάιο του 2002. Πρωταρχικός στόχος της συμφωνίας ήταν η δημιουργία ζώνης ελευθέρων συναλλαγών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ιορδανίας καθώς και η συμβολή σε περισσότερη οικονομική ανάπτυξη της επιχειρηματικής κοινότητας. Μόλις παρουσιάστηκε η ΕΠΓ η Ιορδανία εξέφρασε έντονο ενδιαφέρον για την ανάπτυξη των σχέσεων της με την Ένωση. Το σχέδιο δράσης εγκρίθηκε το 2005 και κάλυπτε τομείς όπως η πολιτική, η κοινωνική και οικονομική συνεργασία, η χρήστη διακυβέρνηση, το κράτος δικαίου, η αναβάθμιση του εκλογικού νόμου, η ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας στο δικαστικό τομέα, οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις, η ανάπτυξη του εμπορίου και των επενδύσεων και η μεταρρύθμιση του δημοσίου τομέα.

Η ΕΠΓ προσδιορίζει το πλαίσιο για την υποστήριξη των μεταρρυθμίσεων στην Ιορδανία, μέσω ενός εθνικού προγράμματος το οποίο έδωσε προτεραιότητα στην ανάπτυξη πολιτικών. Η διαδικασία αυτή αποτέλεσε θετικό παράγοντα για μεταρρυθμίσεις στην περιοχή. Η Ένωση βοήθησε στον εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας της χώρας. Η συμφωνία σύνδεσης συμβάλει στην διευκόλυνση των μεταρρυθμίσεων και της σύγκλισης με την Ένωση καθώς και να εξασφαλίσει τη βελτίωση των ικανοτήτων των ιορδανικών διοικητικών αρχών. Το πρόγραμμα αυτό έχει συμβάλει στη διευκόλυνση της σύγκλισης με τα πρότυπα της Ένωσης καθώς και στη συνδρομή του υπουργείου περιβάλλοντος να προσδιορίσει τους όρους της ορθής περιβαλλοντικής διακυβέρνησης με την βελτίωση του θεσμικού πλαισίου¹⁸. Το 2007 το συμβούλιο σύνδεσης Ε.Ε.-Ιορδανίας ενέκρινε τα αποτελέσματα του εποικοδομητικού διαλόγου που πραγματοποιήθηκε στις διάφορες υποεπιτροπές συμπεριλαμβανομένης της υποεπιτροπής για τα ανθρωπινά δικαιώματα και την επιτροπή σύνδεσης. Μεγάλη σημασία για την Ένωση έχει η εφαρμογή της εθνικής διαδικασίας μεταρρυθμίσεων στην Ιορδανία η οποία θα προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα στους Ιορδανούς πολίτες.

2.1.5 Λίβανος

Η συμφωνία σύνδεσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το Λίβανο ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2006. Η συμφωνία αυτή αφορά ένα πλαίσιο για τον πολιτικό διάλογο,

¹⁸ Commission of the European Communities, Commission staff working document, “ENP progress Report, Jordan” Brussels 2006

τη συνεργασία στην οικονομική πολιτική, τη δημιουργία ζώνης ελευθέρων συναλλαγών και τη συνεργασία για κοινωνικά θέματα. Η Ένωση υποστηρίζει τη διαδικασία μεταρρυθμίσεων στο Λίβανο μέσω του οικονομικού και κοινωνικού ταμείου για την ανάπτυξη με χρηματοδοτούμενο ποσό ύψους 25 εκατ. ευρώ που βοηθά στη βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών των ομάδων χαμηλού εισοδήματος μέσω της ενίσχυσης της τοπικής ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας για ομάδες ανθρώπων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση. Επίσης η Ευρωπαϊκή Ένωση βοηθά τις δημόσιες υπηρεσίες και τα δημοσιά όργανα της χώρας μέσω εμπειρογνομώνων, σε τομείς όπως η μεταρρύθμιση της νομοθεσίας στον τομέα του ανταγωνισμού, της ενίσχυσης της προστασίας του καταναλωτή, τον έλεγχο στον ασφαλιστικό τομέα, τη βελτίωση των τελωνειακών υπηρεσιών. Επίσης δόθηκε άλλο ένα πρόγραμμα για την στήριξη της κοινωνίας των πολιτών του Λιβάνου μαζί με την κυβέρνηση και τις ΜΚΟ το οποίο είχε να κάνει με θέματα όπως η ιδιότητα του πολίτη, ο διακοινοτικός διάλογος και η παροχή νομικής συνδρομής σε ευαίσθητες κατηγορίες ανθρώπων όπως οι εργαζόμενοι και οι πρόσφυγες.

Στο Λίβανο υπάρχουν πάνω από 400.000 Παλαιστίνιοι πρόσφυγες. Η Ένωση συνεισφέρει κάθε χρόνο σημαντικά ποσά σε σχέδια από τα οποία επωφελούνται οι πρόσφυγες. Τα χρηματοδοτούμενα σχέδια υλοποιούνται από ευρωπαϊκές ΜΚΟ και το UNRWA¹⁹. Τα προγράμματα αυτά αφορούν την κατοικία, την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, την επαγγελματική κατάρτιση και την απασχόληση, την υγεία και την παροχή τροφής. Μετά τις καταστροφές της σύγκρουσης του 2006 η παροχή βοήθειας επεκτάθηκε και στην ανοικοδόμηση ²⁰. Το σχέδιο δράσης της ΕΠΓ αποτελεί χρήσιμο εργαλείο διότι είναι το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η μεταρρυθμιστική διαδικασία του Λιβάνου.

Τέλος η Ένωση στηρίζει την προσπάθεια δημοσιονομικής σταθεροποίησης του Λιβάνου προκειμένου να περιοριστεί το δημόσιο χρέος του σε ανεκτά επίπεδα μέσω της εφαρμογής προγράμματος οικονομικών μεταρρυθμίσεων.

2.1.6 Λιβύη

¹⁹ Γραφείο Αρωγής και Έργων των Ηνωμένων Εθνών για τους Παλαιστίνιους Πρόσφυγες στη Μέση Ανατολή

²⁰ Commission of the European Communities, Commission staff working document, “ENP, Country Report, Lebanon, Βρυξέλλες 2005

Το 2004 η Ένωση προσδιόρισε θέματα πιθανής συνεργασίας με την Λιβύη. Ξεκίνησαν διαβουλεύσεις που επικεντρώθηκαν κυρίως σε θέματα μετανάστευσης βάσει του προγράμματος Aeneas, πρόγραμμα το οποίο θεσπίστηκε για την παροχή βοήθειας και συνεργασίας με τρίτες χώρες σε τομείς της προστασίας των δικαιωμάτων των μεταναστών, την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης, την ενίσχυση της προστασίας των προσφύγων, την διευκόλυνση της επανεισδοχής και της επανένταξης μεταναστών και την στήριξη για την διαχείριση των μεταναστευτικών ροών. Ακόμα η Ε.Ε. βοηθά την Λιβύη να αντιμετωπίσει την έξαρση νοσημάτων όπως την αύξηση κρουσμάτων του ιού του HIV. Παρόλο που σήμερα οι σχέσεις Ε.Ε.-Λιβύης είναι τεταμένες η Ε.Ε. μαζί με τον ΟΗΕ βοηθά την Λιβύη κυρίως σε θέματα ασφάλειας των προσφύγων και στη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, αν οι μεταξύ τους σχέσεις αποκατασταθούν η Λιβύη θα είναι επιλέξιμη για τα πρόσθετα οφέλη της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας.

2.1.7 Μαρόκο

Το Μαρόκο διατηρεί στενές σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η χώρα είναι μέλος του ΟΗΕ και ανήκει στην αραβική λίγκα, στην ένωση Μαγκρέμπ, στον οργανισμό για την ισλαμική διάσκεψη και στο κίνημα των αδέσμευτων. Το Μαρόκο είναι ιδιαίτερα δραστήριο στην ένωση του Μαγκρέμπ αλλά και σε αραβικές και αφρικάνικες υποθέσεις. Υποστηρίζει την εύρεση ειρηνικής λύσης στην μέση Ανατολή προωθώντας διαπραγματεύσεις ανάμεσα σε Ισραήλ και Παλαιστίνη.

Οι σχέσεις με την Ένωση βασίζονται στην συμφωνία σύνδεσης Μαρόκο-Ε.Ε. που ξεκίνησε το 2000. Το 2005 εκπονήθηκε σχέδιο δράσης της ΕΠΓ που περιλαμβάνει προτεραιότητες για συνεργασία σε τομείς της οικονομίας, της πολιτικής, της δικαιοσύνης, του εμπορίου του πολιτισμού και της ασφάλειας. Το Μαρόκο καταβάλει προσπάθεια εναρμόνισης της νομοθεσίας του με εκείνη της Ε.Ε. και λαμβάνει βοήθεια για την μεταρρύθμιση της δημοσίας διοίκησης. Η εφαρμογή του σχεδίου δράσης άρχισε με την δημιουργία υποεπιτροπών που καλύπτουν θέματα εσωτερικής αγοράς, βιομηχανίας, εμπορίου και υπηρεσιών, μεταφορών, περιβάλλοντος, ενέργειας, έρευνας, καινοτομίας, τελωνειακών ρυθμίσεων, δικαιοσύνης και ασφάλειας.

Η Ένωση στηρίζει με ποικίλους τρόπους το Μαρόκο όπως με τη διαπραγμάτευση συμφωνίας για την ελευθέρωση των εμπορικών συναλλαγών στον τομέα υπηρεσιών που συμβάλει στην προώθηση των ξένων επενδύσεων στο Μαρόκο, στην οικονομική και την βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω μεταρρυθμίσεων στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση, την επιστημονική έρευνα και την κοινωνία της πληροφορίας που συμβάλουν στην οικονομική ανάπτυξη²¹.

2.1.8 Παλαιστίνη

Η παλαιστινιακή αρχή συστάθηκε το 1994 μετά τις συμφωνίες του Οσλο που προέβλεπαν ρυθμίσεις αυτοδιοίκησης για την Γάζα και τη δυτική όχθη. Η Παλαιστίνη είναι εταίρος στην ΕΜΣ και μάλιστα από τους πρώτους που σύναψαν σχέδιο δράσης με την Ένωση. Η ενσωμάτωση της Παλαιστίνης στην ΕΠΓ εντάσσεται στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συμβάλει στην δημιουργία ενός μελλοντικού ανεξάρτητου και δημοκρατικού Παλαιστινιακού κράτους. Η εκλογή του Μαχμούτ Αμπάς το 2005 μετά το θάνατο του Γιασέρ Αραφάτ και την απόσυρση του Ισραήλ από την λωρίδα της Γάζας, άνοιξε τον δρόμο για μια προσπάθεια ειρήνευσης στην περιοχή. Βέβαια το 2006 η νίκη της Χαμάς επηρέασε την στάση της Ένωσης απέναντι στην παλαιστινιακή αρχή.

Το σχέδιο δράσης εγκρίθηκε το 2005 και απεικονίζει τους στόχους της Ένωσης στην Παλαιστίνη. Βαρύνουσα σημασία δόθηκε στην συνέχιση των μεταρρυθμίσεων, κυρίως στην προώθηση της δημοκρατίας και των θεσμών, την διακυβέρνηση, την διαφάνεια, τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και τη βελτίωση της καθημερινότητας και της οικονομικής κατάστασης των παλαιστίνιων.

Μετά την νίκη της Χαμάς το 2006 η πολιτική της Ένωσης απέναντι στην Παλαιστίνη επανεξετάστηκε. Οι πολιτικές εξελίξεις ανέστειλαν πολλές ενέργειες στο πλαίσιο του σχεδίου της ΕΠΓ. Η Ένωση κάλεσε την κυβέρνηση

²¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, « Γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2007»

της Παλαιστίνης να τηρήσει αρχές της συμφωνίας όπως η μη χρήση βίας, η αναγνώριση του Ισραήλ και η αποδοχή υφιστάμενων συμφωνιών.

Η Ένωση στηρίζει την ανάπτυξη στη Παλαιστίνη με σημαντική οικονομική βοήθεια, για την προώθηση της σταθερότητας, της οικονομικής ανάπτυξης και των μεταρρυθμίσεων, συμπεριλαμβανομένης και της ενίσχυσης για την διεξαγωγή εκλογών. Οι αυστηροί όροι κάτω από τους οποίους παρέχονται οι ευρωπαϊκές ενισχύσεις και η τεχνική βοήθεια συνέβαλαν στην βελτίωση των δημοσίων οικονομικών της παλαιστινιακής αρχής. Το 2006 η βοήθεια της Ένωσης επικεντρώθηκε στις επείγουσες ανθρωπιστικές ανάγκες λόγω της επιδείνωσης της πολιτικής και οικονομικής κατάστασης²².

Το Σεπτέμβριο του 2007 έγινε στην Νέα Υόρκη σύσκεψη μεταξύ της Ε.Ε. και της παλαιστινιακής αρχής. Με αυτή την σύσκεψη η επιτροπή επιβεβαίωσε την επανάληψη της άμεσης βοήθειας στην Παλαιστίνη κυρίως στον τομέα της θεσμικής στήριξης και την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας. Η επιτροπή ακόμα συνέχισε την παροχή βοήθειας σε όλα τα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη (δυτική όχθη και λωρίδα της Γάζας). Το 2007 η συνολική βοήθεια της Ένωσης υπερέβη τα 800 εκατ. ευρώ.

2.1.9 Συρία

Οι σχέσεις της Συρίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση διέπονται από συμφωνία συνεργασίας που υπογράφηκε το 1997 και εστιάζει κυρίως στο εμπόριο. Οι σχέσεις των δυο πέρασαν κρίση το 1986 καθώς οι Ηνωμένες πολιτείες κατηγορήσαν τη Συρία για πιθανή συμμετοχή σε ενέργειες που σχετίζονται με τη τρομοκρατία, με αποτέλεσμα να διακοπεί η συνεργασία και η υλοποίηση των οικονομικών πρωτοκόλλων που είχαν εξαγγελθεί, ενώ τα νέα πρωτόκολλα που είχαν αναγγελθεί αναβλήθηκαν επ' αόριστο. Όμως με την είσοδο της Ισπανίας στην Ένωση το 1988 υπογράφηκαν δυο ακόμα πρωτόκολλα που έλαβαν έγκριση για υλοποίηση τον Οκτώβριο του 1988. Ενώ υλοποιήθηκε και ένα τρίτο πρωτόκολλο το 1991. Η επανάληψη των συνομιλιών επανάφερε τις σχέσεις της Ε.Ε. με την Συρία στις αρχικές βάσεις. Η σημαντικότερη ένσταση των ευρωπαίων εστιάστηκε κυρίως στα ανθρώπινα δικαιώματα και στον τρόπο

²² Commission of the European Communities, Commission staff working document, "ENP Progress Report, Palestinian Authority", Brussels 2006, SEC (2006) 1508/2

που η χώρα συμπεριφέρεται στους πολίτες της. Η έγκριση του τετάρτου χρηματοδοτικού πρωτοκόλλου 1992-1996 δεν έγινε αποδεκτή από το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο για αυτούς τους λόγους, ενώ τελικά εγκρίθηκε τον Δεκέμβριο του 1993. Η Συρία είναι ένα από τα κράτη που έχει υπογράψει την Ευρώ-Μεσογειακή Συνεργασία, καλύπτεται γεωγραφικά και πολιτικά από την ΕΠΓ, αλλά δεν έχουν αναπτυχθεί οι απαιτούμενες συμβατικές σχέσεις για τη κατάρτιση σχεδίου δράσης της ΕΠΓ και την εφαρμογή της πολιτικής στην πράξη.

Η Ένωση διαπραγματεύτηκε σχέδιο σύνδεσης, που καλύπτει ανάλογο πεδίο με άλλες συμφωνίες της Ε.Ε. με τις μεσογειακές χώρες εταίρους, αλλά με διατάξεις μεγαλύτερης εμβέλειας σε τομείς όπως η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, οι γεωργικοί δασμοί, το εμπόριο των υπηρεσιών και η ρύθμιση εμπορικών διαφορών. Επι του παρόντος η στήριξη της Ε.Ε. για τις μεταρρυθμίσεις της Συρίας περιλαμβάνει την βοήθεια για τη δημιουργία θεσμών ώστε να προετοιμαστεί το έδαφος για πολιτικές κοινωνικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις, την στήριξη πρωτοβουλιών που θα συμβάλουν στην προώθηση μιας πιο ανοικτής κοινωνίας και στην προώθηση των σχεδίων υποδομών²³. Στους στρατηγικούς στόχους της η Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Συρία περιλαμβάνει την προώθηση του εκδημοκρατισμού, του κράτους δικαίου και μιας ανοικτής οικονομίας. Οι μελλοντικές σχέσεις της Συρίας με την Ένωση αναφορικά με την ΕΠΓ θα εξαρτηθούν από τις δεσμεύσεις που θα αναλάβει η Συρία για μεταρρυθμίσεις.

2.1.10 Τυνησία

Η Τυνησία είναι μια χώρα που επιδιώκει να έχει άριστες σχέσεις με τους γείτονες της, προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής της είναι η περιφερειακή ενσωμάτωση στο Μαγκρέμπ, την οικοδόμηση συναίνεσης εντός του αραβικού κόσμου και την συνεργασία στο πλαίσιο του Αραβικού Συνδέσμου και της Ευρώ-Μεσογειακής Συνεργασίας. Η Τυνησία συνεισφέρει ενεργά στην ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή.

²³ European Neighbourhood and Partnership Instrument, “ Syrian Arab Republic, Strategy Paper 2007-2013 and National Indicative Programme 2007-2010

Το 1995 η Τυνησία έγινε η πρώτη νότια μεσογειακή χώρα που υπέγραψε συμφωνία σύνδεσης και ελεύθερου εμπορίου με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ακόμα αποτελεί την πιο προχωρημένη μεσογειακή χώρα εταίρο της Ένωσης όσον αφορά τη δημιουργία ζώνης ελευθέρων συναλλαγών με την Ένωση, αφού τέθηκε σε ισχύ η συμφωνία σύνδεσης της Τυνησίας που ορίζει ότι η χώρα και η Ένωση δεσμεύτηκαν να συνεργαστούν σε ένα μεγάλο φάσμα τομέων όπως η ενίσχυση του πολιτικού διαλόγου, το εμπόριο, τα οικονομικά και πολιτιστικά θέματα, και η ζώνη ελευθέρων συναλλαγών Ένωσης-Τυνησίας.

Η Τυνησία συμμετέχει πλήρως στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας με σχέδιο δράσης που τέθηκε σε ισχύ το 2005. Το σχέδιο δράσης αυτό περιλαμβάνει αμοιβαίες δεσμεύσεις που αφορούν την πολιτική την οικονομία, την εμπορική, πολιτική και δικαστική συνεργασία και την συνεργασία σε θέματα ασφάλειας. μια στρατηγική προτεραιότητα της Ένωσης για την ΕΠΓ στην Τυνησία είναι να ενθαρρύνει την πρόοδο στον εκδημοκρατισμό και τα ανθρώπινα δικαιώματα ανταποκρινόμενη στην κοινωνική και οικονομική της εικόνα, η Τυνησία έχει ακόμα περιορισμούς στα ανθρώπινα δικαιώματα κυρίως σε ότι αφορά την ελευθερία της έκφρασης και τέλος πρέπει να αναπτύξει διάλογο για θέματα όπως η μετανάστευση, η ασφάλεια και η δικαιοσύνη²⁴.

Η Ένωση υποστηρίζει τις μεταρρυθμίσεις στην Τυνησία με την παροχή βοήθειας για τη βελτίωση της κοινωνικής προόδου. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συμμετέχει στην βελτίωση της εκπαίδευσης της χώρας²⁵, υποστηρίζει τις μεταρρυθμίσεις στον τομέα της ασφάλισης ώστε να καλύπτεται μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, κυρίως στις λιγότερο ευνοημένες κατηγορίες ανθρώπων καθώς και στη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης ιατρικής περίθαλψης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση βοηθά την Τυνησία να δώσει ευκαιρίες απασχόλησης στους πολίτες της μέσω προγραμμάτων υποστήριξης της οικονομίας της χώρας αλλά παράλληλα αξιοποιεί και δυνατότητες εμπορικών συναλλαγών με την Ευρώπη. Έχει δοθεί εμπειρογνομοσύνη στις τοπικές επιχειρήσεις ώστε να συμβαδίζουν με τα ευρωπαϊκά πρότυπα όσον αφορά στην καινοτομία την ανταγωνιστικότητα και τα ποιοτικά τους πρότυπα καθώς και να γίνει

²⁴ Commission of the European Communities, Commission staff working document, “ENP, Progress Report, Tunisia, Βρυξέλλες 2006

²⁵ Η Ε.Ε. υποστηρίζει την εισαγωγή νέων διδακτικών μεθόδων, βοηθά στην κατάρτιση των διδασκόντων, την ανάπτυξη ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και δίνει την δυνατότητα σε Τυνησίους φοιτητές να σπουδάσουν στην Ευρώπη.

προσπάθεια βελτίωσης των εμπορικών επιμελητηρίων και των οργανώσεων εργοδοτών.

Έχουν καταρτιστεί ακόμα προγράμματα που βοηθούν στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων που υπάρχουν στην Τυνησία αλλά και στη δημιουργία νέων, αποτέλεσμα αυτών των προγραμμάτων αποτελούν τα καλύτερα προϊόντα που παράγονται για τους τυνήσιους πολίτες η αύξηση των εξαγωγών και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Η ΕΠΓ ακόμα συμβάλει στον εκσυγχρονισμό του λιμενικού τομέα, ενισχύοντας την βελτίωση του λιμένα της Τύνιδας και της δημιουργίας νέων σταθμών για εμπορεύματα και επιβάτες κυρίως για κρουαζιερόπλοια που δραστηριοποιούνται στην περιοχή της μεσογείου. Με αυτό το τρόπο βελτιώνετε η ποιότητα των λιμενικών εγκαταστάσεων για τον αυξανόμενο αριθμό τουριστών που θέλουν να επισκέπτου τα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς της Τυνησίας.

Ακόμα η Ένωση βοηθά στην ανάπτυξη στον αγροτικό τομέα, την αντιμετώπιση της φτώχειας στις αγροτικές περιοχές και στην προστασία των φυσικών πόρων, μέσω της ανάπτυξης των τοπικών συνεταιρισμών διαχείρισης των υδάτινων πόρων συμπεριλαμβανομένης και της κατασκευής αγροτικών φραγμάτων. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι ο φτωχός αγροτικός πληθυσμός να βελτιώσει το εισόδημα του αλλά και το περιβάλλον μέσω της καλύτερης χρήσης του νερού και έτσι να περιοριστεί η φυγή προς τα αστικά κέντρα.

2.2 Χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και του Νοτίου Καυκάσου

2.2.1 Λευκορωσία

Η Ε.Ε. βοηθά τη Λευκορωσία να μεταβεί στην οικονομία της αγοράς και την εγκαθίδρυση πολιτικού συστήματος βασισμένο στις αρχές της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου. Η Ένωση επιδιώκει την πολιτική και οικονομική σταθεροποίηση της περιοχής κάτι που είναι εξαιρετικά δύσκολο εξαιτίας του αυταρχικού καθεστώτος διακυβέρνησης της χώρας. Αξιοσημείωτη παράμετρος καθορισμού της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Λευκορωσία είναι οι στενές σχέσεις που έχει η χώρα με την Ρωσία.

Το 1995 η Ε.Ε. και η Λευκορωσία αρχίσαν διαβουλεύσεις για σύναψη συμφωνίας εταιρικής σχέσης και συνεργασίας σε ένα εύρη φάσμα τομέων πολιτικής. Λόγω του αυταρχικού καθεστώτος της χώρας όπως αναφέραμε που δεν συμβάλει στον εκδημοκρατισμό της Λευκορωσίας η Ε.Ε. πάγωσε την σύναψη συμφωνίας εταιρικής σχέσης και την εμπορική συμφωνία και περιόρισε την μελλοντική βοήθεια της στα ανθρωπιστικά σχέδια και σε εκείνα που στηρίζουν την διαδικασία εκδημοκρατισμού.

Το Σεπτέμβριο του 2004 η Ένωση επέβαλε απαγόρευση εισόδου σε κάποιους ανωτέρους αξιωματούχους της Λευκορωσίας λόγω της αδράνειας τους σε υπόθεση εξαφάνισης πολιτικών της αντιπολίτευσης και δημοσιογράφων ή τη συμμετοχή τους στη χειραγώγηση αποτελέσματος των προεδρικών εκλογών του 2006. Παρά τις διεθνείς προειδοποιήσεις, οι εκλογές αυτές έγιναν κατά παράβαση των διεθνών εκλογικών κανόνων και η ένωση αντέδρασε επιβάλλοντας περιοριστικά μέτρα εις βάρος του προέδρου της Λευκορωσίας και κάποιων αξιωματούχων.

Τον Νοέμβριο του 2006 η Επιτροπή υπέβαλε έγγραφο που περιγράφει όλα αυτά που θα μπορούσε να δώσει η Ένωση στη Λευκορωσία, αν η Λευκορωσία δεσμευόταν να ακολουθήσει μια διαδικασία εκδημοκρατισμού και σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του κράτους δικαίου. Η Ε.Ε. στηρίζει την εδραίωση της δημοκρατίας και της κοινωνίας των πολιτών στη Λευκορωσία. Λόγω των ανησυχιών που διατυπώθηκαν σχετικά με την ελευθέρια της έκφρασης και την επιδείνωση της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και την ανάγκη πρόσβασης σε ανεξάρτητη ενημέρωση για τα γεγονότα

και την ενίσχυση της παιδείας των Λευκορώσων σε θέματα δημοκρατίας και ελευθεριών, η επιτροπή σύναψε σύμβαση με το ευρωπαϊκό ραδιοτηλεοπτικό οργανισμό για την πραγματοποίηση μεταδόσεων μέσω ραδιοφώνου και διαδικτύου στην Λευκορωσία με σκοπό την ευαισθητοποίηση των Λευκορώσων στα θέματα δημοκρατίας, κράτους δικαίου και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το έγγραφο περιλαμβάνει παραδείγματα από τα οφέλη που μπορεί να έχει ο πληθυσμός της Λευκορωσίας από τις σχέσεις της χώρας και της Ένωσης στο πλαίσιο της ΕΠΓ.

2.2.2 Μολδαβία

Η εταιρική σχέση και η συμφωνία συνεργασίας της Ένωσης με τη Μολδαβία τέθηκαν σε ισχύ τον Ιούλιο του 1998 και προβλέπουν την ελευθέρωση του εμπορίου την νομοθετική εναρμόνιση και τη συνεργασία σε τομείς και τον πολιτικό διάλογο. Έτσι το 2005 εκδόθηκε σχέδιο δράσης για την Μολδαβία στο πλαίσιο της ΕΠΓ το οποίο αποτέλεσε μέσο για την εμβάθυνση των σχέσεων. Στρατηγική προτεραιότητα του σχεδίου δράσης είναι η στήριξη της προσπάθειας ανεύρεσης λύσης στην περιοχή της Υπερδνειστερίας. Μετά την πτώση της ΕΣΣΔ και την ανεξαρτησίας της Μολδαβίας η περιοχή της Υπερδνειστερίας το 1991 κήρυξε την ανεξαρτησία της και ακολούθησε σύντομος εμφύλιος πόλεμος. Από το 1992 δεν έχει βρεθεί ουσιαστική λύση για το καθεστώς της μη ανακηρυχθείσας αποσχισθείσας περιοχής. Η απόσυρση των ρωσικών στρατευμάτων είχε οριστεί για τα τέλη του 2002 βάσει συμφωνίας που έγινε στην Διάσκεψη κορυφής του ΟΑΣΕ στην Κωνσταντινούπολη σταμάτησε το 2003 μετά την απόσυρση ποσοστού 35% των πυρομαχικών. Οι διαβουλεύσεις για πολιτική ρύθμιση συνεχίζονται. Η Ε.Ε. και οι Ηνωμένες Πολιτείες συμμετέχουν στις διαβουλεύσεις ως παρατηρητές από το 2005. Η Ένωση ανησυχεί για τους αυξημένους δείκτες οργανωμένου εγκλήματος και λαθρεμπορίου στην περιοχή κάτι που προσεγγίστηκε περισσότερο μετά την διεύρυνση του 2007 και την εισαγωγή της Ρουμανίας ως κράτος μέλος²⁶.

²⁶ Popescu Nicu, “ The Eu in Moldova- Settling conflicts in the Neighborhood”, Occasional Paper 60, European Union Institute for Security Studies, Paris 2005

Μεταξύ των στρατηγικών προτεραιοτήτων στις σχέσεις με τη Μολδαβία συμπεριλαμβάνονται η ενίσχυση των θεσμικών οργάνων, η βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος, η διασφάλιση της ελευθέριας της έκφρασης και των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η συνεργασία σε θέματα της διαχείρισης των συνόρων, τη μετανάστευση και το ανθρώπινο εμπόριο, το οργανωμένο έγκλημα και τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Η Μολδαβία και η Ένωση εργάζονται για την εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ΕΠΓ το οποίο εντάσσεται στο επίκεντρο του προγράμματος μεταρρυθμίσεων της Μολδαβίας. Αυτή η μεταρρυθμιστική διαδικασία υποστηρίζεται μέσω της αντιπροσωπίας της Επιτροπής στο Τσισινάου κάτι που αποτελεί σημαντική ενίσχυση των προσπαθειών της χώρας να εφαρμοστεί το σχέδιο δράσης.

Ακόμα κατά την περίοδο 2005-2006 δόθηκε στη χώρα βοήθεια ύψους 42 εκατ. ευρώ πέρα από τα προγράμματα Γειτονίας. Επιπροσθέτως στη Μολδαβία εφαρμόζεται ένα σύστημα εμπορικών προτιμήσεων το GSP+, το οποίο δίνει στην χώρα καλύτερη πρόσβαση στην ευρωπαϊκή αγορά. Η Ένωση συμβάλει και στη βελτίωση των Μολδαβικών θεσμικών οργάνων και στις διαδικασίες ελέγχου και πιστοποίησης της καταγωγής προϊόντων. Ακόμα σημαντική είναι η συμβολή στην αναβάθμιση των υγειονομικών και φυτοϋγειονομικών συστημάτων κάτι που θα επιτρέψει την πρόσβαση Μολδαβικών προϊόντων και τροφίμων στην Ε.Ε., μέσω της αποστολής συνοριακής συνδρομής της Ε.Ε. η οποία συμβάλει στη διασφάλιση διάφανους διαχείρισης των συνόρων Μολδαβίας-Ουκρανίας, μέσω κοινών προγραμμάτων με το συμβούλιο της Ευρώπης με σκοπό τη βελτίωση του κράτους δικαίου, την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Μολδαβία.

Στις 19 Ιουνίου το 2007 στο Λουξεμβούργο το Συμβούλιο Συνεργασίας Ε.Ε.-Μολδαβίας αξιολόγησε την εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ΕΠΓ και τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις που επιτευχθήκαν στην διευθέτηση του ζητήματος της διένεξης της Υπερδνειστερίας. Τα σύνορα της Μολδαβίας και της Ουκρανίας απέκτησαν μεγαλύτερη διαφάνεια. Η Ένωση συμβάλει με ανάλογες πρωτοβουλίες προκειμένου να βρεθεί λύση στην Υπερδνειστερία. Τέλος η Ε.Ε. παρέχει βοήθεια και στους αγροτικούς πληθυσμούς της χώρας.

2.2.3 Ουκρανία

Πρωταρχικός στόχος της πολιτικής της Ένωσης στην Ουκρανία είναι η ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών και των προσπαθειών οικονομικής μεταρρύθμισης, που θα φέρουν την χώρα πιο κοντά στις ευρωπαϊκές δομές. Ακόμα αναγνωρίζεται ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της χώρας η οποία έχει θέσει ως στρατηγικό στόχο την ένταξη της στην Ε.Ε.. Μετά την πορτοκαλί επανάσταση το 2004 εξελέγη στη χώρα ένας φιλοδυτικός μεταρρυθμιστής πρόεδρος με αποτέλεσμα την συνέχιση της στενότερης συνεργασίας της χώρας με την Ένωση. Οι εκλογές του 2006 που σε μεγάλο βαθμό ήταν ελεύθερες και δίκαιες, έδειξαν καθαρά τη φιλοδυτική στροφή της χώρας.

Οι σχέσεις της Ένωσης με την Ουκρανία βασίζονται στη συμφωνία συνεργασίας και εταιρικής σχέσης που υπογράφηκε το 1998, ενώ ήδη είχε αναπτύξει συνεργασία με την Ένωση η οποία αποτέλεσε τον μεγαλύτερο στρατηγικό και εμπορικό της εταίρο²⁷. Το σχέδιο δράσης της ΕΠΓ που εγκρίθηκε το 2005 εξασφάλισε ένα γενικό και φιλόδοξο πλαίσιο για τη συνεργασία με την Ουκρανία και αντικατοπτρίζει ένα ευρύ φάσμα προτεραιοτήτων που συμφωνήθηκαν στον τομέα των πολιτικών.

Από την έναρξη της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων έχει σημειωθεί μεγάλη πρόοδος, με επιτεύγματα όπως η παραχώρηση του καθεστώτος της οικονομίας της αγοράς για τις διαδικασίες εμπορικής άμυνας της Ε.Ε., η υπογραφή συμφωνίας για την ενέργεια που προβλέπει ενοποίηση των ενεργειακών αγορών της Ένωσης και της Ουκρανίας, η σύναψη οριζόντιας αεροπορικής συμφωνίας και συμφωνίας συνεργασίας για την πλοήγηση μέσω δορυφόρου, η έναρξη αποστολής συνοριακής συνδρομής για τη διαχείριση των συνόρων Μολδαβίας-Ουκρανίας, οι συζητήσεις για την απλούστευση διαδικασιών χορήγησης θεωρήσεων επανεισοχής, οι διαπραγματεύσεις σχετικά με συμφωνία για τη διαπίστωση της συμμόρφωσης και την αποδοχή των βιομηχανικών προϊόντων και η ετοιμότητα διαπραγμάτευσης νέας ενισχυμένης συμφωνίας, με την Ουκρανία, κεντρικό στοιχείο της οποίας είναι η ζώνη ελευθέρων συναλλαγών, μόλις η Ουκρανία προσχώρησε στον ΠΟΕ το 2008.

²⁷ European Neighbourhood and Partnership Instrument, “Ukraine Country Strategy Paper 2007-2013”

Το 2007 συνήλθε στο Κίεβο συμβούλιο μεταξύ της Ε.Ε. και της Ουκρανίας όπου ξεκίνησε διαπραγματεύσεις για μια συμφωνία βελτίωσης της συνεργασίας μεταξύ των δυο μερών. Ένας από τους πυλώνες αυτής της συμφωνίας είναι η πλήρης ζώνη ελευθέρων συναλλαγών που συμβάλει στην μεγαλύτερη ενοποίηση της Ένωσης και της Ουκρανίας σε εμπορικά ζητήματα. Ακόμα κύκλοι των διαπραγματεύσεων αφιερώθηκαν στις πολιτικές πτυχές, στη δικαιοσύνη και στις εσωτερικές υποθέσεις καθώς και στην συνεργασία στον τομέα της ενέργειας και των μεταφορών.

Το συμβούλιο συνεργασίας της Ένωσης με την Ουκρανία εξέφρασε την ικανοποίησή του για την πρόοδο των διαπραγματεύσεων για την ενισχυμένη συμφωνία. Το συμβούλιο έθεσε τις βάσεις για την υπογραφή συμφωνιών που συμβάλουν στην χαλάρωση των εκδόσεων θεωρήσεων επανεισδοχής και εμπορίου προϊόντων σιδηρουργίας. Τον Ιούλιο του 2017 το συμβούλιο εξέδωσε απόφαση για την συμφωνία σύνδεσης με την Ουκρανία εξ ονόματος της Ε.Ε. που αφορά το τελευταίο στάδιο της διαδικασίας κύρωσης το οποίο επιτρέπει την πλήρη εφαρμογή της συμφωνίας από την 1^η Σεπτεμβρίου του 2017.

2.2.4 Αρμενία

Το 1996 στο Λουξεμβούργο υπογράφηκε Συμφωνία εταιρικής σχέσης μεταξύ της Ένωσης και της Αρμενίας, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1999. Η σχέση αυτή θέτει προτεραιότητες όπως τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το σεβασμό των δημοκρατικών αρχών, την προώθηση του κράτους δικαίου καθώς και την εδραίωση της οικονομίας της αγοράς της ελευθέρωσης του εμπορίου και της συνεργασίας σε ένα μεγάλο φάσμα τομέων.

Η Ένωση ενσωματώνοντας την Αρμενία μετά από αίτημα της ίδιας μαζί με την Γεωργία και το Αζερμπαϊτζάν στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας το 2004, έδειξε την ετοιμότητα της Ένωσης να βοηθήσει την χώρα να αντιμετωπίσει τις παραπάνω προκλήσεις. Το σχέδιο δράσης της ΕΠΓ επικεντρώθηκε μεταξύ άλλων στην ενίσχυση των δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων για την οικονομία της αγοράς.

Οι τρόποι που η Ένωση στηρίζει τις μεταρρυθμίσεις στην Αρμενία περιλαμβάνουν την ενίσχυση των θεσμικών, νομοθετικών και διοικητικών μεταρρυθμίσεων με την παράλληλη αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεπειών που αντιμετωπίζονται κατά τις μεταρρυθμίσεις, για παράδειγμα την στήριξη για οικονομική, κοινωνική και πολιτική ανάπτυξη στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας και του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου μέσω του Αρμενικού Κέντρου Πολιτικής και Νομικών Συμβουλών (AEPLAC) το οποίο χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα TACIS. Το AEPLAC παρέχει υψηλού επιπέδου πολιτικές και νομικές συμβουλές προς την κυβέρνηση για την εφαρμογή της εταιρικής σχέσης συνεργασίας. Ακόμα σημαντική θεωρήθηκε η ενίσχυση για το κλείσιμο του σταθμού πυρηνικής ενέργειας Medzamor και η ανάπτυξη εναλλακτικών λύσεων στην πυρηνική ενέργεια όπως η αποκατάσταση εγκαταστάσεων αποθήκευσης αερίου, υδροηλεκτρικούς σταθμούς και αξιολόγηση του αναπτυξιακού δυναμικού της ανανεώσιμης ενέργειας. Άλλες ενισχύσεις που δίνονται αφορούν στην μείωση της φτώχειας μέσω της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης. Υπάρχει ακόμα ένα πρόγραμμα επισιτιστικής ασφάλειας που καταπολεμά την φτώχεια, και τέλος την δημοσιονομική μεταρρύθμιση στην διαχείριση των δημοσίων οικονομικών συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης στους κοινωνικούς τομείς.

2.2.5 Αζερμπαϊτζάν

Τα πρώτα χρόνια από την ανεξαρτησία του Αζερμπαϊτζάν οι σχέσεις του με την Ε.Ε. επικεντρώθηκαν στην αντιμετώπιση της δύσκολης κατάστασης στον ανθρωπιστικό τομέα μετά την διάλυση της ΕΣΣΔ και της διένεξης με την Αρμενία ως προς το Ναγκόρνο-Καραμπάχ και την ασταθή εσωτερική κατάσταση. Το 1995 ξεκίνησαν οι διαβουλεύσεις της Ένωσης με το Αζερμπαϊτζάν με σκοπό σύναψη εταιρικής σχέσης συνεργασίας. Η συμφωνία τέθηκε σε ισχύ το 1999 όπως και στην περίπτωση της Αρμενίας. Η συμφωνία αυτή συνέβαλε στην ελευθέρωση του εμπορίου, την προώθηση των επενδύσεων και στην ενθάρρυνση της προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής, βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας με παράλληλη ανάπτυξη τακτικού πολιτικού διαλόγου. Οι σχέσεις των δυο αναπτύσσονται σταθερά όλα αυτά τα χρόνια. Πλέον ο διάλογος επικεντρώνεται στους τομείς της ενέργειας και των μεταφορών²⁸.

Η επιτροπή στην έκθεση της ΕΠΓ για την χώρα το 2005 ανέφερε ότι τα σχέδια δράσης πρέπει να εστιάσουν στην στήριξη της οικονομίας της αγοράς, των θεσμικών και πολιτικών μεταρρυθμίσεων, της μείωσης της φτώχειας και διάφορα άλλα απαιτούμενα μέτρα για την προσέγγιση της χώρας πιο κοντά στην Ένωση. Σε πολιτικό επίπεδο η Ευρωπαϊκή Ένωση βοήθησε το Αζερμπαϊτζάν να προώθηση την δημοκρατική ανάπτυξη, να βελτιώσει τη διεξαγωγή εκλογών και να ενισχύσει την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ελευθεριών.

Παραδείγματα της στήριξης της Ένωσης στις μεταρρυθμιστικές διαδικασίες στο Αζερμπαϊτζάν αποτελούν: η βοήθεια στην βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στην χώρα βελτιώνοντας δίκτυα ηλεκτροδότησης, τροφοδότησης με πόσιμο νερό και νερό άρδευσης, καθώς και την αποκατάσταση της σιδηροδρομικής σύνδεσης με την πρωτεύουσα. Αυτά βελτίωσαν τις συνθήκες διαβίωσης στην περιοχή και έδωσαν την δυνατότητα σε 35.000 εσωτερικούς μετανάστες να επιστρέψουν στα χωριά τους. Αξίζει να σημειωθεί η ενίσχυση για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη παρέχοντας εκσυγχρονισμό στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας,

²⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο «Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας, Συστάσεις για την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, τη Γεωργία καθώς και την Αίγυπτο και τον Λίβανο», Βρυξέλλες 2 Μαρτίου 2005, COM (2005) 72, τελικό

την αναδιάρθρωση του υπουργείου οικονομικής ανάπτυξης, την στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και την προώθηση των εξαγωγών της χώρας. Όλες αυτές οι ενέργειες βελτιώνουν το βιοτικό επίπεδο και καταπολεμούν την φτώχεια.

2.2.6 Γεωργία

Μετά από την ανεξαρτησία της Γεωργίας λόγω της πτώσης της ΕΣΣΔ οι σχέσεις της χώρας με την Ένωση κινήθηκαν με στόχο να αντιμετωπίσουν την δύσκολη κατάσταση που είχε δημιουργηθεί. Έγινε ακόμα προσπάθεια ώστε να μπου τα θεμέλια για την μετάβαση στη δημοκρατία και την οικονομία της αγοράς. Οι σχέσεις της Ένωσης με την Γεωργία βασίζονται σε συμφωνία εταιρικής σχέσης και συνεργασίας η οποία προβλέπει την ελευθέρωση του εμπορίου και την συνεργασία σε πολλούς τομείς. Η Γεωργία περιλήφθηκε μαζί με τις άλλες δυο χώρες του νότιου Καυκάσου στην ΕΠΓ το 2005 και το σχέδιο δράσης προέβλεπε την εδραίωση των δημοκρατικών θεσμών στην χώρα, την ενίσχυση του κράτους δικαίου και τη στήριξη της οικονομίας της αγοράς και των μεταρρυθμίσεων.

Τρόποι με τους οποίους η Ένωση στηρίζει τις μεταρρυθμίσεις στη γεωργία είναι η πλήρης λειτουργία του κράτους δικαίου που είναι καθοριστική για την εδραίωση της δημοκρατίας και την καλλιέργεια ευνοϊκού επενδυτικού και επιχειρησιακού κλίματος. Η ετήσια διαρκής αποστολή της ΕΕ το 2004-2005 η Ένωση βοήθησε την Γεωργία να βελτιώσει το δικαστικό της σύστημα. Η Ένωση τοποθέτησε εμπειρογνώμονες σε στρατηγικές θέσεις του συστήματος της Γεωργίας, όπως στο υπουργείο εξωτερικών, την γενική εισαγγέλευα και το ανώτατο δικαστήριο παρέχοντας βοήθεια στις αρχές της χώρας να καταρτίσουν ένα συνολικό πρόγραμμα μεταρρύθμισης του συστήματος δικαιοσύνης της.

Το 2006 ξεκίνησε σχέδιο χρηματοδοτούμενο από την Ένωση με σκοπό την συνδρομή της κυβέρνησης στην εφαρμογή της εν λόγω πολιτικής. Ενίσχυση παρέχεται ακόμα για την αναδιοργάνωση του σωφρονιστικού συστήματος και την μεταρρύθμιση της εισαγγελικής αρχής βοηθώντας το υπουργείο δικαιοσύνης να ιδρύσει σύστημα νομικής αρωγής και ληξιαρχείο για τους εκλογικούς καταλόγους και την καταπολέμηση της διαφθοράς. Ακόμα η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί τον μεγαλύτερο χορηγό

βοήθειας στις ζώνες της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας. Στο πλαίσιο του προγράμματος επισιτιστικής ασφάλειας η βοήθεια έχει ως στόχο την ολοκλήρωση της γεωργικής απογράφης, την εφαρμογή κυβερνητικού σχεδίου για την μέριμνα των παιδιών, την προετοιμασία αναπτυξιακού προγράμματος για τη γεωργία και τη θέσπιση μηχανισμών στήριξης για συγκεκριμένα προϊόντα και τομείς που έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό την πόρθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Το 2007 το συμβούλιο εξέδωσε κοινή δράση για την συνδρομή της Ε.Ε. στην διευθέτηση της σύγκρουσης μεταξύ Γεωργίας και Νότιας Οσετίας²⁹. Την 1η Ιουλίου 2016 τέθηκε σε πλήρη ισχύ η συμφωνία σύνδεσης ΕΕ-Γεωργίας, η οποία περιλαμβάνει σφαιρική και σε βάθος ζώνη ελεύθερων συναλλαγών. Η συμφωνία εφαρμοζόταν προσωρινά από την 1η Σεπτεμβρίου 2014.

²⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Γενική Έκθεση επί της δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2007»

3. Αξιολογήσεις της ΕΠΓ από την Ευρωπαϊκή Ένωση

3.1 Πρώτη αξιολόγηση 2006

Η πρώτη αξιολόγηση της ΕΠΓ έγινε την περίοδο 2005-2006 από την ευρωπαϊκή επιτροπή. Η αξιολόγηση έδειξε ότι οι περισσότερες από τις πρώτες μεταρρυθμίσεις έγιναν στους τομείς της εναρμόνισης κανονισμών, του εμπορίου και των οικονομικών μεταρρυθμίσεων. Ακόμα σημειώθηκε πρόοδος στις μεταρρυθμίσεις για τα ανθρωπινά δικαιώματα και το κράτος δικαίου κυρίως γιατί η ΕΠΓ εστίαζε σε βραχυπρόθεσμες μεταρρυθμίσεις, τις οποίες χρηματοδοτούσε ή παρείχε εμπειρογνομosύνη. Οι μεταρρυθμίσεις σε τομείς όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα απαιτούν χρόνο και χρειάζονται σημαντικά κίνητρα για να επιτευχθούν. Η εναρμόνιση των πολιτικών μιας χώρας με αυτές της Ε.Ε. είναι μια διαδικασία που απαιτεί χρόνο και είναι ιδιαίτερα δαπανηρή τα οφέλη της οποίας φαίνονται μόλις ολοκληρωθεί. Το γεγονός αυτό δίνει λίγα κίνητρα στους πολιτικούς ηγέτες να ακολουθήσουν αυτά τα μεταρρυθμιστικά προγράμματα. Συχνά η εξωτερική πολιτική της Ένωσης που αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα επηρεάζεται από άλλες στρατηγικές προτεραιότητες κυρίως όταν αυτές αφορούν στρατηγικούς εταίρους ή τομείς μεγάλου ενδιαφέροντος όπως η ενέργεια.

Σύμφωνα με την πρώτη αξιολόγηση ξεκίνησε συζήτηση για την ενδυνάμωση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας. Αυτές οι διαβουλεύσεις οδήγησαν σε μια σειρά ανεπίσημων εγγράφων τα οποία εξέταζαν τις πιθανές βελτιώσεις της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας ώστε να γίνει πιο αποτελεσματική. Αποτέλεσμα ήταν η έκδοση ανακοίνωσης που αναφέρει προτάσεις ενίσχυσης της πολιτικής αυτής.

Η πρώτη βασική αλλαγή ήταν η εισαγωγή σφαιρικών συμφωνιών ελευθέρων συναλλαγών. Αυτές οι συμφωνίες ήταν μια ειδική μορφή ελευθέρου εμπορίου που περιλάμβαναν τους τομείς της γεωργίας, της βιομηχανίας και της παροχής υπηρεσιών. Ακόμα αφαιρούν τους δασμολογικούς φραγμούς άλλα και τα μη δασμολογικά εμπόδια στο εμπόριο.

Ακόμα βασικό συμπέρασμα της αξιολόγησης υπήρξε ότι η ελεύθερη κινητικότητα ατόμων θα πρέπει να αποτελέσει το επίκεντρο της ΕΠΓ. Αποφασίστηκε ότι οι διαπραγματεύσεις για την χορήγηση αδείας εισόδου (VISA) θα ξεκινήσουν με τους περισσότερους εταίρους ώστε η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας να γίνει πιο ελκυστική. Ήδη οι περισσότεροι μεσογειακοί

εταίροι έχουν ειδικές ρυθμίσεις για την χορήγηση VISA ενώ οι πρώτες χώρες που ξεκίνησαν αυτές τις διαπραγματεύσεις ήταν η Ουκρανία και η Μολδαβία³⁰.

3.2 Δεύτερη Αξιολόγηση 2011

Η δεύτερη αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας έγινε λίγο πριν την συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία επέτρεψε στην Ευρωπαϊκή Ένωση να δυναμώσει την άσκηση της εξωτερικής της πολιτικής. Έτσι η αξιολόγηση της ΕΠΓ ξεκίνησε σε συνεργασία με τους εταίρους το 2010. Τα γεγονότα που συνέβησαν εκείνη την περίοδο στην νότια μεσόγειο έκαναν την αξιολόγηση ακόμη πιο επείγουσα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έπρεπε να ανταποκριθεί στις εξελίξεις που λάμβαναν χώρα στην περιοχή γειτονίας της.

Το 2011 εκδόθηκε από την επιτροπή Ανακοίνωση με τίτλο «A New Response to a Changing Neighborhood» όπου αναλύονται οι αδυναμίες της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας στην επίτευξη πολιτικών μεταρρυθμίσεων, και προτάθηκαν αλλαγές. Αυτές οι αλλαγές επικεντρώθηκαν στο ότι η χρηματοδότηση στο μέλλον θα εξαρτάται από το επίπεδο των μεταρρυθμίσεων που έχουν συντελεστεί στη χώρα-εταίρο. Για να στηριχθούν οι πιο πάνω αλλαγές, προτάθηκε η αύξηση κατά 40% της χρηματοδότησης του ENPI για την περίοδο 2014-2020.

Η ανακοίνωση αυτή έδωσε νέους στόχους για την προσέγγιση των εταίρων όπως ενισχυμένη στήριξη στις χώρες που αφοσιώθηκαν στο χτίσιμο μιας ισχυρής μορφής δημοκρατίας, όπου το δικαίωμα ψήφου συνοδευτικέ με την ελευθέρια λόγου, την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και την πρόσβαση σε ένα ικανό και μη διεφθαρμένο πολιτικό σύστημα. Στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς ώστε οι εταίροι να εμπορεύονται να επενδύουν και να συμμετέχουν στην αειφόρο ανάπτυξη, μειώνοντας τις κοινωνικές και περιφερειακές ανισότητες και αυξάνοντας την απασχόληση όπως και το βιοτικό επίπεδο των πολιτών. Ενίσχυση της περιφερειακής διάστασης της ΕΠΓ καλύπτοντας την Ανατολική εταιρική σχέση και την Ευρώ-Μεσογειακή Συνεργασία ώστε να αναπτυχθούν τομείς όπως το εμπόριο, η ενέργεια, οι

³⁰ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής πολιτικής γειτονίας, COM(2006) 726 τελικό

μεταφορές και η ελεύθερη κινητικότητα, άλλα και η παροχή μηχανισμών που θα βοηθήσουν στην επίτευξη των παραπάνω στόχων.

Η μεγαλύτερη αλλαγή που έφερε αυτή η ανακοίνωση η αλλαγή της πολιτικής παροχής βοήθειας προς τους εταίρους. Στο εξής όσο πιο μεγάλη πρόοδο σημειώνει μια χώρα στις μεταρρυθμίσεις, τόσο πιο μεγάλη βοήθεια θα έπαιρνε. Η αρχή αυτή πήρε το όνομα «περισσότερα για περισσότερα» στις ανακοινώσεις της Ε.Ε. και περιλάμβανε αυξημένη χρηματοδότηση για κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, μεγαλύτερα προγράμματα για ολοκληρωμένη δημιουργία θεσμικών οργάνων καλύτερη πρόσβαση στις αγορές και διευκόλυνση της κινητικότητας. Αυτά τα προνομια προσαρμόζονται στις ανάγκες κάθε εταίρου και αναγνωρίζουν τις προσπάθειες μεταρρυθμίσεων που έγιναν την περίοδο 2010-2012

Στον απόηχο της Αραβικής άνοιξης, η Ένωση ξεκίνησε μια σειρά επιχειρησιακών εργαλείων με σκοπό την έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη με προϋπολογισμό 35 δις. Ευρώ για την περίοδο 2011-2013 με στόχο την δημοκρατική μεταρρύθμιση και την συνέχεια της αρχής «περισσότερα για περισσότερα» ακόμα επέκτεινε κάποια εργαλεία που ήταν διαθέσιμα στους εταίρους της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης όπως οι ζώνες ελευθέρων συναλλαγών.

Η αξιολόγηση αυτή επιβεβαίωσε τον στόχο της ενίσχυσης της εμπλοκής της Ε.Ε. στην επίλυση μακροχρονίων συγκρούσεων, βασιζοντας αυτή τη προσπάθεια στις νέες θεσμικές δομές της εξωτερικής πολιτικής που εισάχθηκαν με τη συνθήκη της Λισαβόνας. Βέβαια η πραγματικότητα είναι διαφορετική από τις προσπάθειες της Ένωσης. Η ελευθέρια που έχει η Ευρωπαϊκή Ένωση ανά τομέα λειτουργίας περιλαμβάνει πολλά επίπεδα δράσης σε τομείς όπως αυτός της επίλυσης συγκρούσεων. Χεριάζετε ισχυρή θεσμική εντολή ώστε να υπάρξει αποτελεσματική δράση στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας. Η συναίνεση των κρατών μελών αναφορικά με τις πολιτικές έναντι των εταίρων σε διάφορους λειτουργικούς τομείς μπορεί να αλλάξει. Προβλέπεται βέβαια θεσμικά η επίλυση των διαφορών που αφορούν την ΕΠΓ καθώς εκπρόσωποι των κρατών μελών συναντιούνται τακτικά στις Βρυξέλλες στο πλαίσιο ομάδων εργασίας όπως της ομάδας εργασίας «Μασρέκ/Μαγκρέμπ» και της ομάδας εργασίας για την Ανατολική Ευρώπη και την Κεντρική Ασία. Αυτές οι αντιπροσωπίες

λειτουργούν υπό την προεδρία της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης μετά την συνθήκη της Λισαβόνας και στόχος τους είναι η επίτευξη συναίνεσης και σύγκλισης των απόψεων, μέσω συζητήσεων μεταξύ των κρατών μελών, ωστόσο η συναίνεση δεν επιτυγχάνεται πάντα³¹.

3.3 Τρίτη Αξιολόγηση 2013

Το 2013 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκανε ακόμα μια αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας και εξέδωσε μια ανακοίνωση με τίτλο «ENP: Working towards a stronger partnership», η ανακοίνωση αυτή εξέτασε πως η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι εταίροι της στην ΕΠΓ ανταποκρίθηκαν στις μεταρρυθμίσεις, ενόψει των γεγονότων της Αραβικής Άνοιξης.

Η πρόοδος που επιτεύχθηκε από τους εταίρους από το 2011 και μετά ήταν άνιση με τις συμφωνημένες μεταρρυθμίσεις. Αυτό δείχνει ότι η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας λειτουργεί όπου υπάρχει θέληση για μεταρρυθμίσεις και όπου η κοινωνία παίζει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία. Παραδείγματος χάρη όσο αφορά την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας το 2013 η Ένωση συμμετείχε με το καθεστώς του παρατηρητή στις εκλογές της Ιορδανίας, ενώ η Λιβύη ψήφισε για πρώτη φορά συνταγματική συνέλευση μετά από σαράντα χρόνια. Αντίθετα η Λευκορωσία εξέλεξε κοινοβούλιο άλλα οι εκλογές αυτές δεν συμβάδιζαν με τα διεθνή πρότυπα και τα πρότυπα του Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη. Τέλος επειδή οι διαδικασίες για συνταγματικές μεταρρυθμίσεις χρειάζονται χρόνο για να εφαρμοστούν στις νέες πολιτικές δομές η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να συνεχίσει την συνεργασία της με τους εταίρους και να στηρίξει τα βήματα τους προς τον εκδημοκρατισμό των θεσμών τους³².

3.4 Αξιολόγηση 2014

Το 2014 πραγματοποιήθηκε αξιολόγηση με τίτλο «Neighborhood at the crossroads-taking stock of a year of challenges» όπου αναφέρεται η πρόοδος και η αντιμετώπιση των στόχων και των προκλήσεων από την προηγούμενη αξιολόγηση.

³¹ Κοινή ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών «Μια νέα απάντηση σε μια γειτονιά που αλλάζει», COM(2011) 0303 τελικό.

³² EUROPEAN COMMISSION, “European Neighbourhood Policy: Working towards a Stronger Partnership”, Brussels, 20.3.2013 JOIN(2013) 4 final

Αναφορικά με την πρόοδο που έκαναν οι εταίροι αναφέρεται ότι στη Μεσόγειο η γενικότερη πολιτική κατάσταση ήταν ο λόγος που συχνά απέτρεψε τους εταίρους από το να εφαρμόσουν τις συμφωνηθείσες μεταρρυθμίσεις. Στους ανατολικούς εταίρους αν και ενισχυθήκαν η δημοκρατικές δομές και το κράτος δικαίου, σε κάποιες χώρες, οι μεγάλες μεταρρυθμίσεις καθυστερούσαν ή αποτρέπονταν λόγω πολιτικών ή οικονομικών συμφερόντων.

Το σημαντικότερο σημείο της αξιολόγησης είναι το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση οριστικοποίησε την αναθεώρηση των χρηματοδοτικών μηχανισμών στο πλαίσιο του εκσυγχρονισμού, πολυετούς δημοσιονομικού σχεδίου για το 2014-2020, στην οποία περιλαμβάνεται το Ευρωπαϊκό Μέσο Γειτονίας. Μέσω αυτού του οργάνου η στήριξη των εταίρων γίνεται πιο γρήγορη και πιο ευέλικτη αφού επιτρέπει ενισχυμένα κίνητρα. Ταυτόχρονα η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να εξασφαλίσει μεγαλύτερη συνοχή στις πολιτικές της και να βρει καλύτερα μέσα αποτροπής των κρίσεων αλλά και να ανταποκριθεί στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον προσαρμόζοντας την διαδικασία λήψης αποφάσεων³³.

³³ EUROPEAN COMMISSION, “Neighbourhood at the crossroads – taking stock of a year of challenges”, Brussels, 27 March 2014

4. Κριτική θεώρηση των στρατηγικών προτεραιοτήτων της ΕΠΓ

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας είναι ήδη σε ισχύ 15 χρόνια. Κατά το χρονικό διάστημα αυτό έχουν ακουστεί τόσο θετικά όσο και αρνητικά σχόλια για αυτή την πολιτική. Το έργο που επιτελεί η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αρκετά δύσκολο αν αναλογιστούμε τις ιστορικές εξελίξεις στην Περιοχή της γειτονίας της. Κατά κάποιο τρόπο ο ασαφής χαρακτήρας της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας δεν βοηθά αυτή την πολιτική, δεν αποσκοπεί στην διεύρυνση καθώς δεν ασκεί μια επιτυχή πολιτική αιρεσιμότητας, ενώ δεν αποτελεί ολοκληρωμένη εξωτερική πολιτική καθώς δεν χρησιμοποιεί όλα τα εργαλεία της. Τελικά μπορούμε να πούμε ότι της λείπει ένας ξεκάθαρος στόχος, ενώ εστιάζει κάθε φορά σε συγκεκριμένους τομείς.

Παρατηρώντας τα εργαλεία της ΕΠΓ σε συνάρτηση με τις προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν, ίσως η πολιτική αυτή έχει φτάσει σε σημείο που δεν μπορεί να ικανοποιήσει τις προσδοκίες τις οποίες έθεσε. Κύρια αδυναμία της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας είναι η ανικανότητα να προωθήσει τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να ξεκινήσει σημαντικές πολιτικές μεταρρυθμίσεις στα πολιτικά συστήματα των εταίρων. Το ιστορικό της προώθησης του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων περιλαμβάνει πολλές αντιφάσεις και ασάφειες σχετικά με τα κίνητρα που δίνονται. Σημαντικό παράδειγμα αποτελεί η αρχική άρνηση της Ένωσης να επιβάλει κυρώσεις στη Λιβύη και στη Συρία ως απάντηση στις σφαγές που έγιναν και αποτέλεσαν εμφανή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η πρακτική αυτή έδειξε ξεκάθαρα ότι πολλές φορές η Ένωση επιλέγει την σταθερότητα από τη δημοκρατία. Υπάρχουν και άλλες περίπτωσης ανοχής της Ε.Ε. σε παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως στην Ουκρανία και τη Λευκορωσία.

Πριν την «πορτοκαλί επανάσταση» στην Ουκρανία το 2004 η Ευρωπαϊκή Ένωση καταδίκασε δημοσιάζοντας μόνο την αλλοίωση και την αδυναμία των δημοκρατικών θεσμών στην χώρα που είναι στρατηγικά τοποθετημένη μεταξύ Ένωσης και Ρωσίας. Αντίθετα για την Λευκορωσία ανέστειλε τις διαπραγματεύσεις για την υπογραφή συμφωνίας εταιρικής σχέσης το 1997 και πάγωσε τις μεταξύ τους σχέσεις, λόγω της έλλειψης σεβασμού για τα θεμελιώδη πολιτικά δικαιώματα και τις βασικές δημοκρατικές πρακτικές από τον πρόεδρο Lukashenka.

Η διαφορετική αντιμετώπιση των δυο χωρών δείχνει ότι η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου επηρεάζεται από άλλους παράγοντες, όπως τις σχέσεις της Ένωσης με άλλες ισχυρές χώρες. Ακόμα καταλαβαίνουμε ότι σε κάθε περίπτωση αξιολογείτε και το κόστος των ενεργειών σε κάθε περίπτωση. Η πολιτική απομόνωση της Ουκρανίας βοήθησε στις σχέσεις Ε.Ε.-Ρωσίας ενώ η Λευκορωσία δεν είχε μεγάλη στρατηγική σημασία. Και στις δυο περιπτώσεις δεν έγιναν μεγάλες αλλαγές, το 2004 ο Λευκορώσος πρόεδρος κέρδισε δόλια ένα δημοψήφισμα που του έδωσε, με νοθεία την νίκη στις προεδρικές εκλογές του 2006 που του έδωσε την δυνατότητα να συνεχίσει την θητεία του. Η Ουκρανία αντίστοιχα διεξήγαγε νοθευμένες εκλογές χωρίς να σεβαστεί τους κανόνες της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου.

Παρόμοια παραδείγματα υπάρχουν και στους εταίρους που λαμβάνουν οικονομική ενίσχυση από την ΕΠΓ. Η πολιτική αυτή παρέχει κίνητρα και ανταμοιβές στις χώρες που επιτυγχάνουν τις μεταρρυθμίσεις που έχουν συμφωνήσει. Ωστόσο και σε αυτή την περίπτωση οι ροές βοήθειας ανταποκρίνονται σε στρατηγικά συμφέροντα ή σε προτιμήσεις κρατών μελών. Παραδείγματος χάρη το Μαρόκο ανταμείφθηκε πλουσιοπάροχα για τις προσπάθειες μεταρρύθμισης που κατέβαλε, και η Αίγυπτος ήταν η χώρα παραλήπτης της μεγαλύτερης προσπάθειας ενώ παρουσίασε ίδια πρόοδο με το Μαρόκο.

Ακόμα μια πηγή κριτικής αποτελεί ότι η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τους εταίρους πολλές φορές είναι αντιφατική. Αν και η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας διαχωρίζεται από την προ ενταξιακή διαδικασία στην Ε.Ε. πολλές φορές χρησιμοποιούνται μέσα προ ενταξιακής πολιτικής, η ΕΠΓ με την επιτυχία της θα δημιουργήσει μια σειρά από υποψήφιες χώρες χωρίς προοπτική ένταξης κάτι που αμφισβητεί την υιοθέτηση του ευρωπαϊκού κεκτημένου από τους εταίρους και δίνει οφέλη μόνο στην Ένωση και όχι στις γειτονικές χώρες.

Ακόμα γεννάται το ερώτημα αν η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας είναι περιφερειακή πολιτική ή πολιτική εταιρικών σχέσεων. Η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, της παράνομης μετανάστευσης και η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος χρειάζεται εμπλοκή όλων των θεσμικών οργάνων, δηλαδή της Ένωσης, των εταίρων και των άλλων διεθνών παραγόντων που

διαδραματίζουν κάποιο ρόλο στην περιοχή. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας δίνει έμφαση στις διμερές σχέσεις, παραβλέποντας το γεγονός ότι πολλά από τα προβλήματα στην περιοχή δραστηριότητας της απαιτούν μια πολυμερή προσέγγιση. Η θεσμική δομή και η φύση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας είναι κατά βάση διμερές. Δεν υφίσταται πολυμερές θεσμική βάση και πρόταση δημιουργίας θεσμικής σύνδεσης μεταξύ των εταίρων της ΕΠΓ. Αν προβλεφθεί στο μέλλον ουσιαστικότερη και μακροπρόθεσμη ανάπτυξης της ΕΠΓ πρέπει να εξετάσουμε τη φύση και το θεσμικό πλαίσιο της πολιτικής δηλαδή αν θα διατηρηθεί διήμερης προσέγγιση ή θα αναζητηθεί η καθιέρωση διπλής προσέγγισης η ανάπτυξης πολυμερούς πλαισίου που θα συμπληρώνει το διμερές πλαίσιο.

Βέβαια θα λέγαμε ότι ένα περιφερειακό πλαίσιο που θα δημιουργηθεί από την Ε.Ε. δεν θα λειτουργήσει με σωστό τρόπο και θα πρέπει να δημιουργηθεί από τους ίδιους τους εταίρους. Ακόμα η Ένωση είχε διευκολύνει την δημιουργία ενός περιφερειακού χαρακτήρα της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας με πιο έμμεσα μέτρα όπως τα οδικά έργα μεταξύ χωρών της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας, η επέκταση της συνθήκης για ίδρυση ενεργειακής κοινότητας που περιλαμβάνει τα κράτη της ΕΠΓ και την δημιουργία κοινού αεροπορικού χώρου.

Οι αναταραχές στην μεσόγειο το 2011 φανέρωσαν ότι η ΕΠΓ ήταν αναποτελεσματική σε ένα από τους κυρίους στόχους της, την πολιτική αναδιάρθρωση. Η πολιτική διάσταση της πολιτικής παρουσίασε αδυναμίες. Πριν την αραβική άνοιξη η Ε.Ε. παρείχε στήριξη σε απολυταρχικά καθεστώτα με σκοπό την συνεργασία τους σε θέματα που αφορούσαν την παράνομη μετανάστευση, την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και αλλά θέματα ασφάλειας. η συνεχιζόμενη σύρραξη στη Συρία δείχνει την ευάλωτη θέση της Ε.Ε. όσον αφορά την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης στην περιοχή

Ακόμα η Ευρωπαϊκή Ένωση εμπλέκεται σε μακροχρόνιες συγκρούσεις με τη συμμετοχή στις διαπραγματεύσεις για επίλυση μέσω αποστολών στα πλαίσια της ΔΕΠΑ στις περιοχές της Υπερνειστερίας, της Μολδαβίας, της Ουκρανίας, της Αμπχαζίας, της Νότιας Οσετίας και στη διένεξη του Ισραήλ με την Παλαιστίνη. Παρόλα αυτά δεν συμμετείχε ενεργά στην διένεξη του Ναγκόρνο-Καραμπάχ παρά μόνο με την συνδρομή ανθρωπιστικής βοήθειας.

Η αραβική άνοιξη συντέλεσε σε νέες συγκρούσεις στη νότια μεσόγειο, με την αιματηρή πτώση του καθεστώτος Καντάφι στη Λιβύη και την βίαιη πτώση του καθεστώτος της Συρίας θέτοντας καινούργιες προκλήσεις στην εξωτερική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η περίπτωση της Λιβύης έχει θεωρηθεί επιτυχές παράδειγμα άμεσης κινητοποίησης και εμπλοκής αλλά έδειξε την αδράνεια της Ε.Ε. καθώς κρίθηκε ότι δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις για στρατιωτική κινητοποίηση. Στη Συρία η Ένωση δυσκολεύτηκε να ανταποκριθεί στην εμφύλια σύρραξη, επέβαλε μεν κυρώσεις αλλά δεν μπόρεσε να αναχαιτίσει τη αιματοχυσία. Η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην επίλυση συγκρούσεων στην περιοχή της Γειτονίας της είναι διστακτική και μη αποφασιστική κάτι που δημιουργεί ερωτήματα από τα κράτη μέλη όσον αφορά τους στόχους της Ένωσης για την ίδια και τους εταίρους της.

Τέλος η ΕΠΓ δεν προβλέπει τα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε περίπτωση που οι εταίροι δεν είναι πρόθυμοι να συνεργαστούν και να εφαρμόσουν μεταρρυθμίσεις. Παραδείγματος χάρη, έγινε μεγάλη προσπάθεια να ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις για την εκπόνηση σχεδίου δράσης με την Αίγυπτο και μέχρι στιγμής έχουν γίνει μεταρρυθμίσεις μόνο στο κομμάτι της οικονομικής συνεργασίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να υιοθετήσει μια λειτουργική και ξεκάθαρη θέση για τις χώρες που είτε δεν θέλουν είτε δεν μπορούν να συμμορφωθούν, αλλά αποτελούν στρατηγικούς εταίρους για την Ε.Ε.

Η Ένωση πρέπει να αποφύγει τις διαφορετικές προσεγγίσεις αντιμετώπισης των εταίρων αν θέλει να ενισχύσει την πολιτική της αξιοπιστία

Συμπεράσματα

Στην εργασία αναλύθηκε διεξοδικά η συμβολή της ΕΠΓ στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και οι στρατηγικές προτεραιότητες που θέτει η Ένωση με κάθε εταίρο της στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας. Οι προτεραιότητες αυτές κινούνται γύρω από τομείς όπως την ανάπτυξη του εμπορίου και της αειφόρου ενέργειας, της κατασκευής έργων υποδομών, της στήριξης ευάλωτων πληθυσμών, τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεσμών του κράτους δικαίου, την πάταξη της παράνομης μετανάστευσης, του εμπορίου ανθρώπων της προώθησης όπλων μαζικής καταστροφής και γενικότερα της αύξηση του αισθήματος ασφάλειας στην γειτονιά της Ε.Ε.

Ακόμη εκτενής αναφορά έγινε στα οφέλη που αποκομίζουν οι εταίροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας από την υιοθέτηση του κοινοτικού δικαίου καθώς και από τα μέσα χρηματοδότησης που καθιστούν ελκυστικές αυτές τις μεταρρυθμίσεις.

Βέβαια η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας έχει ακόμα μεγάλο περιθώριο ανάπτυξης, διότι εντοπίζονται και κάποια αρνητικά σημεία στην εφαρμογή της πολιτικής, όπως η κατ' εξαίρεση αντιμετώπιση κάποιων εταίρων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και οι ευνοϊκότερες συμπεριφορές που δείχνει στην εφαρμογή των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας από συγκεκριμένες χώρες από τις οποίες η Ένωση θεωρεί ότι έχει μεγαλύτερο συμφέρον από άλλες. Έτσι θα λέγαμε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να δώσει μεγαλύτερη βάση στις ανάγκες των εταίρων και να προσφέρει μεταρρυθμίσεις που βασίζονται στην ικανότητα υλοποίησης κάθε χώρας που συμμετέχει στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας. Η εμπλοκή των εταίρων πρέπει να ενισχυθεί κατά την εκπόνηση των σχεδίων δράσης ώστε να διασφαλίζεται ότι οι προτεραιότητες συμπίπτουν. Με αυτό τον τρόπο θα εξασφαλισθεί η πιθανότητα να εφαρμοστούν οι μεταρρυθμίσεις από τις χώρες εταίρους.

Κλείνοντας, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει μια μοναδική ευκαιρία να συμβάλει στην παγκόσμια ασφάλεια και διακυβέρνηση μέσω αυτής της πολιτικής αρχίζοντας από την γειτονιά της. Είναι πολύ σημαντική η δημιουργία ενός κύκλου χωρών που ασπάζονται τις ίδιες αξίες με την Ε.Ε. και μέσω αυτών των «ζυμώσεων» θα κριθεί και η επιτυχία της πολιτικής αυτής σε βάθος χρόνου.

Βιβλιογραφία

- Βασιλείου Ιωάννης, «Η Εξωτερική Πολιτική Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μια κριτική προσέγγιση», εκδόσεις HISTORICAL QUEST, 2015
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ανακοίνωση της Επιτροπής, «Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας, έγγραφο στρατηγικής», Βρυξέλλες 2004, COM(2004) 373, τελικό.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο «Ο Ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην προώθηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του εκδημοκρατισμού στις τρίτες χώρες», Βρυξέλλες 2001, COM(201) 252, τελικό.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, «Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας, Συστάσεις για την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, τη Γεωργία καθώς και την Αίγυπτο και τον Λίβανο», Βρυξέλλες 2 Μαρτίου 2005, COM (2005) 72, τελικό
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, « Νέα ώθηση στις δράσεις που αναλαμβάνει η Ε.Ε. με τους μεσογειακούς εταίρους για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό», Βρυξέλλες 2003, COM(2003)294,τελικό
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας, Συστάσεις για την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, τη Γεωργία καθώς και για την Αίγυπτο και τον Λίβανο», Βρυξέλλες 2005,COM(2005)72,τελικό
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Ευρύτερη Ευρώπη-Γειτονικές Σχέσεις: ένα νέο πλαίσιο σχέσεων με τους γείτονες μας στα ανατολικά και τα νότια σύνορα μας», Βρυξέλλες 2003,COM(2003)104, τελικό
- Κενρωτής Κυριάκος, « Θησέας και Μινώταυρος, ο Μίτος της ΚΕΠΠΑ και των Εξωτερικών Σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης», εκδόσεις Παπαζήσης, 2003
- Λυμπερόπουλος Κωνσταντίνος, «Η Μεσογειακή Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης: οι ελληνικές προτεραιότητες.» εκδόσεις Σίδερης Ι., 1996
- Μαραβέγιας Ναπολέον και Μιχάλης Τσινισιζέλης (επιμ.), «Ευρωπαϊκή Ένωση, Οργάνωση και Πολιτικές: 50 Χρόνια», εκδόσεις Θεμέλιο, 2007
- Μαγκλιβέρας Κωνσταντίνος (επιμ.) «Οι Διεθνείς Οργανισμοί του Ευρύτερου Ευρωπαϊκού Χώρου», εκδόσεις Ατραπός, 2005
- Μούσης Νίκος, «Ευρωπαϊκή Ένωση Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική», εκδόσεις Παπαζήσης, 2018

- Μπαμπανάσης Στέργιος, «Η Διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς Ανατολάς και οι Επιπτώσεις της», εκδόσεις Παπαζήσης, 2019
- Νταλής Σωτήρης, Τσάκωνας Παναγιώτης (επιμ.), «Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας σε Σταυροδρόμι. Η σημασία της για την παγκόσμια και περιφερειακή ασφάλεια», εκδόσεις Σίδερης Ι., 2004
- Neill Nugent, «πολιτική και διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ιστορία, θεσμοί, πολιτικές 7^η έκδοση», εκδόσεις Σαββάλας, 2013
- Ξενάκης Κ. Δημήτριος (επιμ.), «Παγκόσμια Ευρώπη; Οι Διεθνείς Διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης», εκδόσεις Σίδερης Ι., 2012
- Σημίτη Μαριλένα, « Η Κοινωνία Πολιτών στην Ευρώ-Μεσογειακή Εταιρική Σχέση», εκδόσεις Σάκκουλας, 2008
- Simon Hix, «Το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης», εκδόσεις μεταίχμιο, 2009
- Commission of the European Communities, Commission staff working document, “ENP Progress Report, Israel”, Brussels 2006, SEC (2006) 1507/2
- Commission of the European Communities, Commission staff working document, “ENP Progress Report, Jordan”, Brussels 2006, SEC (2006), 1508/2
- Commission of the European Communities, Commission staff working document, “ENP Progress Report, Lebanon”, Brussels 2005
- Commission of the European Communities, Commission staff working document, “ENP Progress Report, Moldova”, Brussels 2006, SEC (2006) 1506/2
- Commission of the European Communities, Commission staff working document, “ENP Progress Report, Morocco”, Brussels 2006, SEC (2006) 1511/2
- Commission of the European Communities, Commission staff working document, “ENP Progress Report, Palestinian Authority”, Brussels 2006, SEC (2006) 1508/2
- Commission of the European Communities, Commission staff working document, “ENP Progress Report, Tunisia”, Brussels 2006, SEC (2006) 1510
- Commission of the European Communities, Commission staff working document, “ENP Progress Report, Egypt”, Brussels 2005, SEC (2005) 287/3

- Gergana Noutcheva, “Institutional Governance of European Neighbourhood Policy in the Wake of the Arab Spring”, *Journal of European Integration*, 37:1, 19-36, DOI: 10.1080/07036337.2014.975987, 2015
- Henrik Hallgren and Iryna Solonenko, “Can the European Union Help Ukraine to Succeed? Reforms, the Russian Factor and Implications for the Eastern Neighbourhood”, Heinrich Böll Foundation, Brussels, 2015
- Stefan Lehne, “Time to Reset the European Neighbourhood Policy”, Carnegie Endowment for International Peace Publications Department,
- Stefan Gänzle, “EU Governance and the European Neighbourhood Policy: A Framework for Analysis”, *Europe-Asia Studies*, 61:10, 1715-1734, DOI: 10.1080/09668130903278926, 2009
- Stephen Calleya, “The Euro-Mediterranean process After Malta: What Prospects?”, *Mediterranean Politics* 2 (2) pp.1-22,1997
- Tanja A. Börzel & Vera van Hüllen, “One voice, one message, but conflicting goals: cohesiveness and consistency in the European Neighbourhood Policy”, *Journal of European Public Policy*, Vol. 21, No. 7, 1033–1049, 2014
- Xenakis D.K, “The contribution of Greece to strengthening Euro-Mediterranean Relations”, *Euro-Med Special Issue* 5 (2), 2003

Ηλεκτρονικές πηγές

- <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/173/southern-partners>
- <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/170/the-european-neighbourhood-policy>
- <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/171/τρεις-χωρες-της-ανατολικης-εταιρικης-σχεσης-ουκρανια-μολδαβια-και-λευκορωσια>
- <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/172/τρεις-χωρες-της-ανατολικης-εταιρικης-σχεσης-στον-νοτιο-καυκασο>
- https://eeas.europa.eu/delegations/azerbaijan/916/azerbaijan-and-eu_en
- https://eeas.europa.eu/delegations/armenia/896/armenia-and-eu_en
- https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/49070/Georgia%20and%20the%20EU
- https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/15975/belarus-and-eu_en
- https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/1538/moldova-and-eu_en
- https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/1937/ukraine-and-eu_en
- https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/MEMO_95_156
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:r15001&from=EL>
- <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/exoterikes-skheseis-europaike-politike-geitonias.html>
- <https://kedisa.gr/η-ευρωπαϊκή-πολιτική-γειτονίας-στη-ν/>